

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Keihäänkärkiä

Vantaan vanhus- ja vammaispalvelun esittelyvideon käännostyö
suomen kielestä viitotulle puheelle

Raisa Havu

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

4/ 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Raisa Havu	Sivumäärä 43 ja 1 liitesivu
Työn nimi Keihäänkärkiä. Vantaan vanhus- ja vammaistyön esittelyvideon käännöstyö suomen kielestä viitotulle puheelle	
Ohjaava opettaja Outi Mäkelä	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Kuuloliitto ry, Sirpa Laurén	
Tiivistelmä <p>Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka produktina toteutettiin kielensisäinen käännös suomen kieleltä viitotulle puheelle Vantaan vanhus- ja vammaispalvelun ”Wampo -tilaa kaikille” –ohjelman esittelyvideon. Videolle tuotettiin viitotun puheen tulkkiuutu.</p> <p>Työn tavoitteena on edistää kielellistä esteettömyyttä ja tarjota viitotulla puheella tuotettua materiaalia eri tarkoituksia varten, kuten viittomien harjoitteluun sekä mallia viitotusta puheesta kommunikointimenetelmänä. Opinnäytetyön tilaajana on Kuuloliitto ja työelämäohjaajana Kuuloliiton erityisasiantuntija Sirpa Laurén. Opinnäytetyön raporttiosuudessa kuvataan prosessia ja keinoja, joilla viitotulle puheelle tuotetusta kielen sisäisestä käännöksestä saatiin semanttisesti ekvivalenssi, eli merkitysvastaava suomenkielisen lähdetekstin kanssa.</p> <p>Kehittämistehtävänä oli selvittää, millaisia keinoja käyttäen semanttinen ekvivalenssi toteutuu kielen sisäisessä käännöksessä, jossa suomenkieliset haastattelut käännetään viitotulle puheelle. Opinnäytetyön prosessin aikana pidettiin säännöllisesti opinnäytetyöpäiväkirjaa, johon kirjattiin havainnot ja palautteita. Käännöksestä nousivat esiin seuraavat keinot semanttisen ekvivalenssin toteutumiseen: tiivistäminen, tekstin uudelleen muotoilu, selventävät lisäykset ja poistot, viittomavalinnat sekä viittomakieliset elementit. Koska alkuperäinen teksti on esittelyvideolla sekä nähtävissä että kuultavissa, oli semanttisen ekvivalenssin toteuttaminen ajoittain haastavaa, sillä se edellytti lähdetekstistä irrottamista ja tekstin uudelleen muotoilua.</p> <p>Työ on ajankohtainen ja antaa myös tulkkiopiskelijoille ja tulkeille näkökulmia siihen, mitä tulee huomioida viitotun puheen kääntämisessä ja tulkkauksessa. Viitotun puheen käännösvideo lisätään Internetiin Vantaan kaupungin sivuille kevään 2015 aikana. Kuuloliitto saa saman käännöksen käyttöönsä myös DVD -versiona.</p>	
Asiasanat ekvivalenssi, kääntäminen, semantiikka, viitottu puhe	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Raisa Havu	Number of Pages 43+1
Title Keihäänkärkiä – a Translation from Finnish to Signed Finnish to Introduction Video of Elderly and Disable Care of Vantaa	
Supervisor Outi Mäkelä	
Subscriber and Mentor the Finnish Federation of Hard of Hearing, Sirpa Laurén	
Abstract <p>The purpose of the thesis was to promote linguistic accessibility and provide knowledge of Signed Finnish as a communication method by producing new material in Signed Finnish on the Internet. The aim was to provide material, which can be used in learning signs and Signed Finnish. The objective was also to give information of intralingual translating process.</p> <p>The subscriber of the thesis was the Finnish Foundation of Hard of Hearing and the mentor at the field Sirpa Laurén. This is a practice-based thesis and product of this thesis was to make an intralingual translation from Finnish to Signed Finnish. The original video was an introduction video of Wampo-room for everyone -program. Video includes seven interviews. The translation was produced to original video as an interpreter in-vision screen. The objective was to create a semantic equivalence translation. The theoretical section explores the methods that made the semantic equivalence true in this particular translation. Thesis journal was written regularly trough the translation process and the method of this study was observation.</p> <p>The findings indicate that the methods in achieving semantic equivalence were abstraction, rewording, pragmatic adaptations, discovering suitable signs and other elements used in sign language. The main challenge in achieving semantic equivalence and alienating from the original text was the fact that both of these texts are to been seen at the same time.</p> <p>This thesis is highly topical and provides tips for interpreter students and interpreters about what needs to be considered when interpreting or translating in Signed Finnish. Translation is added on Internet pages of Vantaa later this spring 2015 and it is also given to the Federation of Hard of Hearing in DVD-form.</p>	
Keywords equivalence, translating, semantics, Signed Finnish	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄ JA MENETELMÄN KUVAUS	6
3 TYÖN TAUSTA	7
3.1 Wampo	7
3.2 Kuuloliitto ry	8
3.3 Työn tarpeellisuus ja aikaisemmat tutkimukset	8
3.4 Aineiston kuvaus	12
3.5 Käännöksen kohderyhmä	13
4 VIITTOMAKIELI JA VIITOTTU PUHE	13
4.1 Viittomakieli	13
4.3 Viitottu puhe	14
5 SEMANTTINEN EKVIVALENSSI	15
6 KIELEN SISÄINEN KÄÄNNÖS	16
7 PROSESSIN KUVAUS	17
7.1 Produktin ensiaskeleet	17
7.2 Ensimmäinen käännösversio ja kohderyhmän tapaaminen	19
7.3 Toinen käännösversio	20
7.4 Valmis käännös	22
8 KÄÄNNÖSRATKAISUJA	24
8.1 Tiivistäminen	24
8.2 Tekstin uudelleenmuotoilu	26
8.3 Pragmaattiset adaptaatiot	27
8.4 Viittomien valinta	29
8.5 Viittomakielisten elementtien käyttö	31
9 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TULOKSET	33
10 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET	34
LÄHTEET	40
LIITE	44
LIITE 1 viitotun puheen tulkkiruutu	44

1 JOHDANTO

Huonokuuloisten määrä yhteiskunnassamme on kasvussa niin nuorena kuin vanhemmassakin sukupolvessa. Noin 750 000:lla suomalaisella on jonkinasteinen kuulon alenema (Kuuloliitto 2014.) Osa huonokuuloisista ja kuuroutuneista käyttää kommunikoinnissaan viittomakommunikaatiota, kuten viitottua puhetta. Viitotun puheen materiaalia Internetissä on tällä hetkellä kovin vähän ja sen lisäämiseen on tarvetta (Laurén 2014, kolmikantakeskustelu 2.6.2014). Viitotun puheen materiaalista on hyötyä sekä informaation saannissa että viittomien opiskelun apuna. Lisäämällä materiaalia Internetiin myös tietoisuus viitotusta puheesta kommunikaatiomenetelmänä lisääntyy ihmisten keskuudessa.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on edistää kielellistä esteettömyyttä tuottamalla viitotun puheen materiaalia Internetiin ja opinnäytetyöni tilaajatahon, Kuuloliiton käyttöön. Opinnäytetyöni produktina on käännös suomenkielisestä videosta ja sen henkilöhaastatteluista viitotulle puheelle. Viitotun puheen käännös on lisätty tulkkiruutuna Vantaan vanhus- ja vammaispalvelun ”Wampo - tilaa kaikille”-esittelyvideoon. Opinnäytetyön raporttiosuudessa kerron käännösprosessin kulusta sekä pohdin käännöksen semanttisen ekvivalenssin toteutumista.

Viittomakielentulkin opintojen aikana olen ollut kiinnostunut sekä kääntämisestä että viitotusta puheesta, joten kun tuli mahdollisuus tehdä opinnäytetyö, jossa saatoin yhdistää nämä molemmat, tartuin työhön innolla. Työtä tehdessäni tutustuin käännösteorioihin, kielensisäiseen kääntämiseen sekä etsin tietoa viitotusta puheesta ja sen käyttäjäryhmistä. Suuntaudun opinnoissani huonokuuloisille, kuuroutuneille ja kuurosokeille tulkkaukseen ja halusin syventää viitotun puheen osaamistani sillä koen sen tärkeäksi osa-alueeksi tulkin työssä.

Minua kiinnosti eritoten se, miten käännöksestä saisi semanttisesti ekvivalentin eli merkitysvastaavan lähdetekstin kanssa. Semanttisesti ekvivalentissa käännöksessä tavoitteena on kääntää lähtötekstin syvämerkitys mutta ei niinkään sen muotoa. Mietin, millä tasolla tämä on mahdollista kielensisäisessä käännöksessä, missä käännetään puhutulta suomen kieleltä viitotulle puheelle.

2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄ JA MENETELMÄN KUVAUS

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt voivat olla joko tutkimuksellisia tai toiminnallisia opinnäytetöitä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tavoitteena tuottaa materiaalia ammatilliseen käyttöön. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistetään käytännön toteutus eli produkti ja produktin tuottamista eli työn kulkua kuvaava kirjallinen raportti. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.)

Tämän opinnäytetyön produktin tavoitteena on tuottaa sekä Internetiin että tiilajatahon käyttöön viitotulle puheelle käännetty materiaali. Video tulee Vantaan kaupungin Internet-sivuille, ja Kuuloliitto voi laittaa omille Internet-sivuilleen linkin tähän viitotun puheen materiaaliin. Kuuloliitto saa videon myös DVD -muodossa ja he voivat hyödyntää sitä esimerkiksi kuuroutuneiden kerhoilloissa. Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa on tietoperustaa viitotusta puheesta ja sen käyttäjäryhmistä, semanttisesta ekvivalenssista ja kielen sisäisestä kääntämisestä sekä kuvaus produktin valmistusprosessista. Kirjaan havaintojani haastattelujen kääntämisestä viitotulle puheelle kehittämistehtäväni näkökulmasta.

Kehittämistehtäväni on seuraava:

Selvittää, millaisia keinoja käyttäen semanttinen ekvivalenssi toteutuu kielensisäisessä käännöksessä, jossa suomenkieliset haastattelut käännetään viitotulle puheelle?

Tutkimuskysymykseni oli melko lailla selkeä aivan työn alusta saakka. Halusin tietää millä tasolla käännöksestä suomen kielestä viitotulle puheelle voi saada semanttisesti ekvivalentin ja tein käännökseni tähän merkitysvastaavuuteen pyrkien. Vastauksen tutkimuskysymykseeni sain produktia tehdessäni ja monenlaisia käännösratkaisuja testatessani.

Kun havaintoja kerätään järjestelmällisesti opinnäytetyöpäiväkirjaa pitämällä, on keskeinen kehittämismenetelmä havainnointi (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 42). Pidän opinnäytetyöpäiväkirjaa, johon kirjasin käännösprosessin aikai-

sia havaintojani, käännösratkaisuja ja niiden perusteluita. Opinnäytetyöpäiväkirja on toiminut prosessin kuvauksen ja kehittämistehtävän taustamateriaalina. Kirjasin opinnäytetyöpäiväkirjaan myös käännösversioista viitotun puheen käyttäjiltä, työelämäohjaajalta ja lehtorilta saadut palautteen ja kommentit. Niiden avulla kehitin produktia ja sain vastauksia kehittämistehtävään.

Opinnäytetyöni käännösprosessin kuvausta käsittelevässä luvussa selvitän produktin teon aikaisten havaintojen ja niistä pitämäni opinnäytetyöpäiväkirjan sekä kirjallisuuden pohjalta, millaisia keinoja käyttäen semanttinen ekvivalenssi toteutuu kielensisäisessä käännöksessä, jossa suomenkieliset haastattelut käännetään viitotulle puheelle.

3 TYÖN TAUSTA

Opinnäytetyöni tilaajana toimii Kuuloliitto ry ja työelämäohjaajanani Kuuloliiton erityisasiantuntija Sirpa Laurén. Aiheen opinnäytetyölleni sain oppilaitoksestani Humanistisesta ammattikorkeakoulusta.

Kulttuurituottajaopiskelija Isabella Rossi teki opinnäytetyönsä produktina Vantaan kaupungin vammaispalvelun ”Wampo- tilaa kaikille”-ohjelman esittelyvideon. Tähän videoon on tuotettu ammattitulkki tekemä viittomakielinen käännös videossa näkyvään tulkkiuutuun ja videosta on tehty myös tekstitetty versio opiskelijatyönä Humanistisessa ammattikorkeakoulussa. Minun tehtävänäni oli tehdä videon haastatteluista käännös tulkkiuutuun viitotulla puheella. Aiheen mielenkiintoa minun osaltani lisäsi juuri mahdollisuus olla yksi osa suurempaa kokonaisuutta.

3.1 Wampo

Wampo on Vantaan vanhus- ja vammaispalvelujen toimenpideohjelma, joka on suunnattu kaikille vantaalaisille. Ohjelman tavoitteena on ihmisten perus- ja

ihmisoikeuksien sekä ihmisarvon kunnioittaminen. Toimenpideohjelman tarkoituksena on lisätä myönteisiä käsityksiä vammaisuudesta ja torjua siihen liittyviä ennakkoluuloja ja tietämättömyyttä. Tavoitteena on myös lisätä vammaispolitiikan näkyvyyttä eri hallinnon aloilla. (Wampo 2015, 2.)

Ohjelman tärkeimpien aiheiden ja tavoitteiden mukaan syntyi viisi keihäänkärkeä, jotka ovat: fyysinen esteettömyys, palveluohjaus ja asiakaslähtöisyys, asuminen, oikeus koulutukseen, työhön ja mielekkääseen arkeen sekä esteetön ajattelu ja elämänlaatu. Esteettömyys ei ole ainoastaan liikkumiseen liittyvää, vaan se sisältää myös kaikki aistivammaiset ja henkilöt, joiden havainnointi ja toimintakyvyssä on rajoitteita. (Wampo 2015, 10.)

3.2 Kuuloliitto ry

Kuuloliitto on jo vuonna 1930 perustettu, jäsenyhdistysten muodostama sosi-aali- ja terveystalan kansalaisjärjestö. Sen visiona ja päämääränä on kuulovammaisille esteetön ja saavutettava yhteiskunta, jossa kuulovammaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistumiseen. Kuulovammaisten näkökulmasta esteettömässä ja saavutettavassa yhteiskunnassa korostuvat: esteettömyys elämän eri vaiheissa, kommunikaatio, kuunteluympäristö, tulkkaukspalvelut ja viestintä. (Kuuloliitto 2015.)

Kuuloliiton Kopolan kurssikeskuksessa järjestetään myös erilaisia kursseja liit-tyen viitottuun puheeseen. Näitä ovat esimerkiksi kerran vuodessa järjestettävä viitotun puheen ja kokonaiskommunikaation kehittämiskurssi sekä viitotun puheen viikonlopputapahtumat. (Kuulokynnys 2015.)

3.3 Työn tarpeellisuus ja aikaisemmat tutkimukset

Kuuloliiton ja Wampon yhteisinä tavoitteina ovat saavutettavuus ja esteettömyys myös aistivammaisille kansalaisille. Kommunikoinnin esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumiseksi tiedonsaanti ja -välitys on turvattava moni-muotoisella viestinnällä. Esteetön kommunikointi tarkoittaa, että viestiä voi myös

esimerkiksi viittomilla, selkokielellä, kuvilla ja graafisilla merkeillä. (Papunet 2015.) Kuulovammaisille tarkoitetun tekstin voi korvata myös viittovalla hahmolla. Mitä enemmän on kielivaihtoehtoja, sitä enemmän teksti saavuttaa myös katsojia (Gambier 2007, 82.) Jotta huonokuuloiset, kuuroutuneet ja sisäkorvaistutteen käyttäjät saisivat selvää puhutusta viestistä, on se syytä muuttaa visuaaliseen muotoon, tekstiksi, viittomiksi tai selkeällä huuliolla tuotetuksi (Laurén 2006, 199).

Viitotulla puheella tuotettua materiaalia on Internetissä tällä hetkellä vähän ja tämän opinnäytetyöni produktilla vastaan osaltani tarpeeseen sen lisäämisestä. Viitotulla puheella tuotetun materiaalin avulla tiedon saannin esteettömyys paranee. Kuuloliiton toiveena esittelyvideon käännökselle oli, että se tuotetaan puhtaalla viitotulla puheella. Näin sen avulla voisi myös harjoitella viittomia ja viitottua puhetta. Olen pyrkinyt huomioimaan tämän tilaajan toiveen käännöksessäni mahdollisimman hyvin, hyödyntämällä viitotun puheen työryhmän tekemiä viitotun puheen suosituksia (Kouri 2005).

Viitotusta puheesta uusin tutkimus on saatavilla lähinnä viittomakielen tulkkiopiskelijoiden tekemistä opinnäytetöistä. Kuuloliitto on viime vuosina tilannut useita viitottuun puheeseen liittyviä opinnäytetöitä. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ja julkaisut -sivustolta, Theseuksesta löytyvät viimeisimmät opinnäytetyöt. Viitottua puhetta käsitellään vuosi vuodelta useammassa työssä. Nämä opinnäytetyöt ovat olleet tärkeässä osassa opinnäytetyöni tietoperustaa kerätessä. Opiskelijat ovat tutkineet muun muassa viitotun puheen tarpeellisuutta tulkkien työkielenä (Eriksson 2012) ja nuorten henkilöiden suhtautumista viittomakommunikaatioon (Laitinen 2014).

Kajarila ja Nuutinen (2013) tekivät opinnäytetyönään viitotun puheen käännöksen neljään satukatelmaan ja vertasivat niitä vastaaviin viittomakielisiin käännöksiin. He tutkivat, kuinka paljon viitotun puheen käännöksessä voidaan hyödyntää tilankäyttöä ja visuaalisuutta, kuitenkin noudattaen viitotun puheen suosituksia. He yllättyivät, kuinka paljon näitä käytetään viitotussa puheessa. He myös toivoivat, että heidän työnsä rohkaisisi myös opiskelijoita käyttämään enemmän paikantamista ja kuvailua viitotussa puheessa.

Elina Rinta-Säntti (2013) tutki, kuinka neljä viitotun puheen taitajaa käytti tilaa viitotussa puheessa. Hän oli kiinnostunut siitä, millä tavalla viitotun puheen käyttäjän kielellinen tausta vaikutti tilan käyttöön. Hänen tutkimuksensa mukaan he, jotka olivat taustaltaan suomenkielisiä, käyttivät viitotussa puheessaan osoituksia ja anaforista tilankäyttöä. Viittomakielisestä taustasta tulevat käyttivät näiden lisäksi myös roolinvaihtoa ja monisuuntaisia verbaaleja. Vaikka suomenkieliset henkilöt eivät juuri käyttäneetkään roolinvaihtoa ja monisuuntaisia verbaaleja, kokivat hekin sellaisen viitotun puheen selkeämmäksi, missä näitä oli käytetty.

Johanna Kytölä (2013) opinnäytetyön aiheena olivat viittomakielen elementit viitotulle puheelle tulkkauksessa. Tämän työn tavoitteena oli saada selville millaisia viittomakielen elementtejä tulkit käyttävät viitotulle puheelle tulkkaussaan. Tutkimuksessa verrattiin eri tulkkien ratkaisuja saman suomenkielisen tekstin tulkkauksessa. Viittomakielen elementeistä käytettyjä elementtejä olivat muun muassa osoitukset, listapojurakenne, ilmeet, pään liikkeet, vartalon liikkeet ja katse.

Viitotun puheen taito koetaan viittomakielen tulkkien keskuudessa tärkeäksi ja oleelliseksi osaksi tulkin työtä (Eriksson 2012, 40). Opinnäytetyöni avulla myös tulkkiopiskelijoilla on mahdollisuus tutustua viitotun puheen materiaaliin ja saada tietoa kielen sisäisestä käänösprosessista. Produktin myötä syvensin myös omia taitojani viitotussa puheessa ja kääntämisessä.

Kielensisäisestä kääntämisestä on materiaalia vähän, lähes ainoat tutkimukset ja tiedot siitä löytyivät audiovisuaalisen kääntämisen eli AV-kääntämisen alueelta. Kirknessin (1997) mukaan diskurssiyhteisöt saman kieliyhteisön sisälläkin voivat olla lähes yhtä kaukana toisistaan kuin kaksi eri kieltä ja kulttuuria (Zethsen 2009, 46). Kääntäessä tekstejä on tulkittava tilanteen ja kohdeyleisön mukaan, mutta siihen vaikuttavat myös tekstiin liittyvät visuaaliset ja auditiiviset seikat (Oittinen, 45). Haastetta audiovisuaaliseen käännökseen tuo myös dialogin nopeus, sillä käännökset on ajastettava oikeaan aikaan suhteessa alkupe räiseen dialogiin. (Hartama 2007, 193, 195.)

Sirpa Laurén (2006, 199-225) käsittelee artikkelissaan kielen sisäistä tulkkausta, johon kuuluvat huonokuuloisille, kuuroutuneille ja sisäkorvaistutteen käyttäjille käytettävät tulkkausmenetelmät, kuten puheen toisto, sormiaakkosviestintä, kirjoitustulkkaus ja viitotun puheen tulkkaus. Vaikkakin tulkkaus näissä tilanteissa on enemmän sanojen toistamista, on tulkin myös jonkin verran muokattava tekstiä, sen mahdollisimman selkeän välittymisen saavuttamiseksi. Esimerkiksi viitotun puheen tulkkaus on pitkälti kuullun lähdetekstin toistamista selkeällä huuliolla, tuottaen samanaikaisesti sanoja vastaavia viittomia, mutta siinä tarvitaan myös kielen sisäistä tulkkausta.

Etsiessäni kansainvälistä tietoa viitotusta puheesta, päädyin samaan tulokseen kuin aikaisemmin mainitsemisissäni opinnäytetöissäkin on päädytty; laajempaa viitotun puheen tutkimusta on vähän. Viitotun puheen käsite on laaja ja sitä käsitellään jo yksinomaan englanninkielisissä lähteissä kovin moninaisin termein, kuten Manually Coded English, Sign Supported Speech, Simultaneous Communication, Seeing Essential English, Signing Exact English ja Signed English.

Tässä produktissakin käytettyä viitottua puhetta vastaavin kommunikointimenetelmä olisi varmastikin Pidgin Sign English, josta nykyisin käytetään nimitystä Contact Sign. Nimitys muutettiin, koska siinä on liikaa ASL:n (American Sign Language) ominaisia piirteitä ollakseen luokiteltavissa pidgin kieleksi. Siinä viittomat etsitään mieluummin ASL:n puolelta kuin englannin kielen ääntämyksen puolelta. Contact Sign:ssa ei ole varsinaisia sääntöjä, kuten esimerkiksi Manual Coded English -metodissa on. (Stewart & Luetke-Stahlman 1998, 118-119, 125.) Asl access -sivustolla mainitaan, että puhuttu englanti käännettynä viitottuun muotoon on translitterointia, kun taas käännettäessä puhuttua englannin kieltä ekvivalentiksi ASL:ksi puhuttaisiin tulkkauksesta (Wickstrom 2000). Contact sign mainitaan useimmiten viittomakielisten ja kuulevien viittovien välisenä siltana, siinä viittomakieli ja puhuttu kieli tapaavat jotakuinkin keskivaiheilla. Kuuroutuneet ja huonokuuloiset, jotka opettelevat viittomaan myöhemmin elämässään käytettyään jo puhuttua kieltä, käyttävät eniten Contact Sign – kommunikointimenetelmää. (Berke 2015; Nchearingloss 2015.)

Signing Exact English (SEE) on metodi, jossa kaikki puhuttu muutetaan visuaaliseksi. Siinä viittomakielestä lainattuja viittomia muotoillaan uudelleen ja sillä on

myös omaa viittomasanastoa. Tätä metodia käytetään nimenomaan lasten koulutuksessa. (Seecenter 2015.) Nielsen, Luetke ja Stryker (2011, 7, 12) ovat tutkineet, kuinka SEE -metodi ja puhutun kielen morfeemien muuttaminen viittomiksi edesauttavat lapsia lukemaan oppimisessa. SEE -metodissa viittomat tehdään englannin kielen sanan mukaan, eikä sanoille etsitä merkitystä vastaavaa viittomaa. Esimerkiksi ”runny nose” ja ”a home run” viitottaisiin samalla ”run”-viittomalla, vaikka viittomakielessä niistä käytettäisiin eri viittomaa.

Signed English on monessa maassa käytetty termi. Esimerkiksi, vaikka Englannissa ja Amerikassa puhuttu kieli on molemmissa englanti, maiden viittomakielet eroavat toisistaan. Samoin Signed English on molemmissa maissa erilaista, sillä viittomat lainataan maan omasta viittomakielestä. Lähes kaikilla mailla, joilla on viittomakieli, on myös viitottua puhetta. Näistä on pyritty tekemään listausta myös Wikipediaan. (Wikipedia 2015.)

3.4 Aineiston kuvaus

Tein opinnäytetyöni käännöstyön ”Wampo -tilaa kaikille” -esittelyvideoon, joka on kestoltaan yhteensä noin 25 minuuttia pitkä ja sisältää seitsemän erillistä henkilöhaastattelua. Jokainen näistä haastatteluista kuvaa jotakin Wampon ydinajatuksista, eli ”keihäänkärjistä”. Haastatteluissa tutustutaan eri-ikäisten vammaisten Vantaalaisten ajatuksiin elämästä, harrastuksista, työnteosta, esteettömästä liikkumisesta, asumisesta ja opiskelusta. Tein käännöksen kuuteen haastatteluun. Yhdessä haastatteluista haastateltavana on kuuro, viittomakielinen henkilö. Hänen tuottamansa viittomakieli on hyvin selkeää ja selvällä huuliolla tuotettua, joten katsottuamme videon totesimme työelämäohjaajani Sirpa Laurénin kanssa, ettei viitotun puheen tulkkiruutu tässä kohtaa toisi juurikaan lisäinformaatiota, vaan saattaisi olla enemmänkin häiritsevää. Niinpä päädyin jättämään käännöksen tuolta osin pois.

3.5 Käännöksen kohderyhmä

Keihäänkärkiä - käännöstyö viitotun puheen tulkkiruutuna voi hyödyttää monia ryhmiä jotka käyttävät viitottua puhetta tai tukiviittomia. Näitä ovat dysfaatikot, afaatikot, kehitysvammaiset, kuurosokeat, kuuroutuneet, huonokuuloiset, kuulevat kommunikaatiohäiriöiset, sisäkorvaistutteen käyttäjät, viittomakielen tulkit ja kuuroutuneiden ja huonokuuloisten läheiset. (Fast & Kalela 2006, 6–7.)

Viitotun puheen käyttäjäryhmä on suuri, kokoajan kasvava ryhmä. Muun muassa monet sisäkorvaistutteen saaneiden lasten perheet opiskelevat mieluummin viitottua puhetta, kuin viittomakieltä. Kyseessä ei ole siis vain yhden marginaaliryhmän kommunikaatiomenetelmä. (mt., 11.) Viittomakielen tulkin toimenkuva on sisäkorvaistutetta käyttävän asiakasryhmän kohdalla muuttumassa esimerkiksi koulu- ja opiskelutulkkauksessa viittomakielen käytöstä enemmän viitotun puheen, tukiviittomien ja muiden puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien käyttöön (Martikainen & Rainò 2014, 28).

4 VIITTOMAKIELI JA VIITOTTU PUHE

Viittomakielelle ja viitotulle puheelle yhteistä ovat viittomat ja sormiaakkoset, mutta muuten ne ovat erilaisia. Viittomakieli on virallinen kieli ja viitottu puhe on kommunikaatiomenetelmä. (Fast & Kalela 2006, 6.) Viittomakielen sanajärjestys ja kielioppi eroaa suomenkielestä niin paljon, ettei niiden yhtäaikainen seuraaminen ole mahdollista. Viittomakielisten ja viitotun puheen käyttäjien voi olla jopa vaikea ymmärtää toisiaan. (mt., 6-7.)

4.1 Viittomakieli

Viittomakieli on luonnollinen kieli, joka on syntynyt spontaanisti kuurojen yhteisössä. Luonnollisuudella tarkoitetaan sitä, että kielellä on historiallis-kulttuurinen tausta ja se on kehittynyt ja siirtynyt edelleen osana normaalia sosiaalista kanssakäymistä. Viittomakielet ovat virallisia kielijärjestelmiä, kuten puhutut kieletkin. Viittomakielet ovat kansallisia ja joissakin maissa voi olla useampiakin viittoma-

kieliä. Suomessakin on kaksi kansallista viittomakieltä: suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli. (Jantunen 2003, 11.)

Viittomakielessä viittomat vastaavat puhutun kielen sanoja, mutta yhdellä viittomalla voi korvata puhutusta kielestä sanan, lausekkeen tai jopa kokonaisen lauseen (Jantunen 2000, 33). Viittomat koostuvat viidestä osasta: käsimuoto (sormien asento viittoman aikana), paikka (viittojan keholla tai edessä neutraaltilassa), liike (käsien liike viittoman aikana), orientaatio (kämmenten ja sormien suunta viittomassa) ja ei manuaaliset elementit (ilmeet, suun ja vartalon liikkeet) (Kuurojenliitto ry 2015). Suomen kielessä lauseessa tavallinen järjestys on subjekti, predikaatti, objekti. Viittomakielessä sen sijaan se mistä puhutaan ja mitä jostakin sanotaan voivat esiintyä samanaikaisesti (Rissanen 2000, 148).

4.3 Viitottu puhe

Viitottu puhe on puhetta ja huulitalukua tukeva kommunikaatiomenetelmä. Perustana viitotussa puheessa ovat puhuttu kieli ja sen rakenteet. Viitotussa puheessa viittomat tehdään samanaikaisesti puheen kanssa, näin puheen vauhti hidastuu ja selkiytyy. Tämän samanaikaisuuden vuoksi kaikkia viittomakielen viittomia ei voida viitotussa puheessa käyttää. Viittomaan voi kuulua viittomakielinen huulio, jonka muuttaminen muuttaa koko viittoman merkitystä. Viittomien valinnassa onkin otettava huomioon, että käänkösvastineen merkityssäily on vastaava, tai lähellä sitä. (Laurén 2006, 215-217.) Viitotulla puheella ei voida tuoda esille kaikkia puhekielen ominaisuuksia, mutta se toimii hyvänä huulitaluvun tukena niille, joilla on hyvä suomen kielen taito (Malm & Lappi 2011, 47).

Viitotussa puheessa käytetään viittomakielestä lainattuja viittomia, sormiaakosia sekä joitakin viittomakielen kieliopillisia rakenteita, kuten paikannus viittomatilaan ja roolinvaihto. Tärkein osa viitottua puhetta on kuitenkin suomenkielinen huulio sanapäätteineen. Huulion seuraamisen on oltava mahdollista koko ajan, sillä viitotun puheen käyttäjät tukeutuvat viittomia enemmän huulioon. (Laurén 2006, 215-217.)

5 SEMANTTINEN EKVIVALENSSI

Ekvivalenssi tarkoittaa vastaavuutta ja se voidaan jakaa semanttiseen- ja dynaamiseen ekvivalenssiin. Dynaamisesti ekvivalenssin käännöksen tarkoituksena on saada aikaan käännöksen lukijoissa/katsojissa samanlainen reaktio kuin alkuperäisellä tekstillä (Hytönen & Rissanen 2006, 17). Semanttisen ekvivalenssin tarkoituksena on käännöksen vastaavuus merkityksen tasolla. Lähtö- ja kohdetekstin ekvivalenttisuudella tarkoitetaan niiden vastaavuutta keskinäisessä kontekstissaan. Ne ovat siis verrattavissa semanttiselta ja prakmaattiselta tarkoitukseltaan. (House 2009, 7.) Käännösekvivalenssia ei tule kuitenkaan tarkastella vain samuuden etsintänä, sillä edes saman kielen kahdella versiolla samuus ei ole mahdollista (Bassnett 1995, 47).

Semanttinen ekvivalenssi on kohdetekstikeskeinen käännösteoria, josta käytetään myös nimityksiä: vapaa käännös, tulokielen mukainen käännös ja sisällöltään vastaava käännös. Tarkoituksena on siis välittää lähtötekstin asiasisältö tarkasti, samalla pyrkien käännöksen kieliasussa luontevaan tulokieleen. (Vehmas-Lehto 1999, 29.) Semanttinen ekvivalenssi sopiikin useimpiin käännöksiin, joissa asiasisältö on tärkeintä. Ajatuksena on, että sama asia voidaan ilmaista eri tavoin. (Mt., 29, 36.) Kielitieteissä on perinteisesti on ajateltu semanttisen ekvivalenssin viittaavan aina johonkin yksittäiseen kielen muotoon tai rakenteeseen. Murphy ja Koskela (2010, 2–5) kuitenkin kertovat, että semantiikka käännytieteessä on muuttanut muotoaan. Aiemmin ajateltiin, että semantiikka on merkitys, joka ei ole kosketuksessa kontekstiin. Heidän mukaansa uusimmat semanttiset teoriat eivät enää juuri tee eroa merkityksen ja käyttötarkoituksen välille. Semantiikkaa voi lähestyä muun muassa seuraavista näkökulmista: muodollinen, kognitiivinen, generativistinen ja rakenteellinen lähestymistapa. Käytän käännöksessäni rakenteellista lähestymistapaa, sillä siinä keskitytään kielen yksikköjen välisiin suhteisiin ja siihen, kuinka merkitys nousee näistä suhteista. Kearns (2000, 10) sanoo, että semantiikka on muuttuva ja jakaantunut ala juuri siitä syystä, että jo merkitys itsessään voidaan määritellä niin monella tavalla. Merkitystä voidaan hänen mukaansa katsoa sanatasolla tai siitä näkökulmasta, kuinka sanat yhdistyvät toisiinsa.

Semantiikkaa on kaikilla kielen tasoilla ja laajimmillaan voidaan sanoa kaiken kielentutkimuksen olevan semantiikkaa. Merkitystä ei voi täysin irrottaa kielestä, vaan muodot ja merkitykset kulkevat yhdessä. (Hyperkielioppi 2015.) Semanttisella ekvivalenssilla pyritään tuomaan esiin lähtötekstin syvämerkitys ja tuottamaan se kohdetekstikeskeisenä. Tavoitteena käänöksessä on tuolloin asiasältöjen ja merkitysten, ei niinkään lähtötekstin tarkan muodon välittäminen. Semantiikan, eli merkitysoopin mukaan lauseet, jotka ovat kielenulkoisessa tilanteessa totta, ovat samanmerkityksisiä (Hiirikoski 2006, 40).

Käännökseen on aina lisättävä jotain mutta myös jätettävä pois jotain, mikä lähtötekstissä voitiin ilmaista, mutta joka ei sovi käänökseen. (Lehtonen 2007, 40). Kääntäessä ja pyrittäessä semanttisesti ekvivalenttiin käänökseen, tulee tekstiä väistämättä tiivistää. Kielellisellä tiivistämisellä on erilaisia muotoja, kuten poisjätöt sekä yläfraasin ja parafraasin käyttö (Gambier 2007, 88). Yläfraasilla tarkoitetaan yläkäsitettä, parafraasilla taas asian sanomista toisilla sanoilla.

6 KIELEN SISÄINEN KÄÄNNÖS

Tein käänökseni saman kielen sisällä. Käänökseni on siis intralingvaali- eli kielensisäinen käänös. Kielensisäisessä käänöksessä kielen merkit tulkitaan saman kielen eri modaaliteeteilla, tässä sillä tarkoitetaan eri aistien kautta tapahtuvaa. Viitottu puhe esitetään visuaalisen modaaliteetin kautta. Yleisimpänä kielensisäisen käänöksen muotona pidetään uudelleenmäärittelyä synonyymien tai kiertämisen avulla. Jakobsonin (1959) mukaan synonymian haasteet kielensisäisessä kääntämisessä ovat verrattavissa kieltenvälisessä kääntämisessä oleviin haasteisiin ekvivalenssin suhteen (Zethsen 2007, 287). Synonymiakkin on aina lähinnä lähisynonymiaa, sillä synonyymiset sanatkaan eivät ole täysin samamerkityksisiä, kun otetaan huomioon niiden käyttöominaisuudet (Jantunen 2004, 1). Kielenulkoista kontekstia ei voi jättää huomiotta, sillä se vaikuttaa myös synonyymien valintaan (mt., 4). Absoluuttinen synonymia edellyttäisi täyttä vastaavuutta niin sivumerkityksissä kuin esiintymäympäristöissäkin, mikä on käytännössä mahdotonta (mt., 55). Dentonin (2007) mukaan eri muotoja voivat olla myös yhteenveto, parafraasi eli toisin sanoin sanominen, selit-

täminen, määrittely ja raportointi (Paatero 2010, 6). Käytännössä kielensisäisiä käännöksiä ovat muun muassa tekstin muuttaminen selkokieliseksi, uskonnollisten tekstien ja vanhempien klassikkotekstien uudet käännökset, esimerkiksi Britanniassa kirjoitetun teoksen kääntäminen Amerikan englannille ja tv-tekstitys kuulovammaisille (Zethsen 2007, 281).

Omassa kielen sisäisessä käännöksessäni pyrin ensisijaisesti merkityksen siirtämiseen, mutta koska toimin saman kielen sisällä, on myös muodolla käännöksessäni merkitystä. Tein siis vapaan käännöksen, eli joustokäännöksen. Siinä vastineita ei etsitä jäykästi vain sanatasolla vaan tarvittaessa lauseke, lause ja virketasolla, toteuttaen kuitenkin käännöksen semanttinen vastaavuus. Se on käännösvastineiden tarkkuuden asteista sellainen, mikä yleensä on mahdollista saavuttaa, ottaen huomioon erilaiset rakenneseikat. (Ingo 1990, 44-45.) Muodon pitäminen lähellä alkuperäistä on tässä nimenomaisessa produktissa kuitenkin tärkeää sen vuoksi, että lähdeteksti ja kohdeteksti ovat samanaikaisesti nähtävissä ja niitä tulee voida seurata samanaikaisesti.

7 PROSESSIN KUVAUS

Tässä luvussa kerron käännösprosessista, tulkkiruudun teknisestä toteutuksesta sekä niihin liittyvistä haasteista ja ratkaisuista. Lisäksi kerron kohderyhmältä saamastani palautteesta. Kohderyhmäni koostui huonokuuloisista ja kuuroutuneista viitotun puheen käyttäjistä. Heiltä saamani palautteen avulla pystyin parantamaan käännökseni laatua vastaamaan kohderyhmän tarpeisiin.

7.1 Produktin ensiaskeleet

Saatuani aiheen opinnäytetyölleni Humanistisesta ammattikorkeakoulusta, otin yhteyttä Kuuloliittoon, erityisasiantuntija Sirpa Lauréniin. Kuuloliitto on huonokuuloisten ja kuuroutuneiden etujärjestö ja heillä on asiantuntemusta sekä viitotusta puheesta että sen käyttäjistä.

Sain hieman keskeneräiset haastatteluvideot ne kuvanneelta henkilöltä jo keväällä 2014, joten kesän aikana minulla oli mahdollisuus katsoa haastatteluja, litteroida niitä ja mietiskellä alustavasti käännöstä. Kuulemiseni tueksi ja käännöstyön helpottamiseksi sain myös käyttööni tekstitystä tekevien opiskelijoiden tekemiä litterointeja haastatteluista.

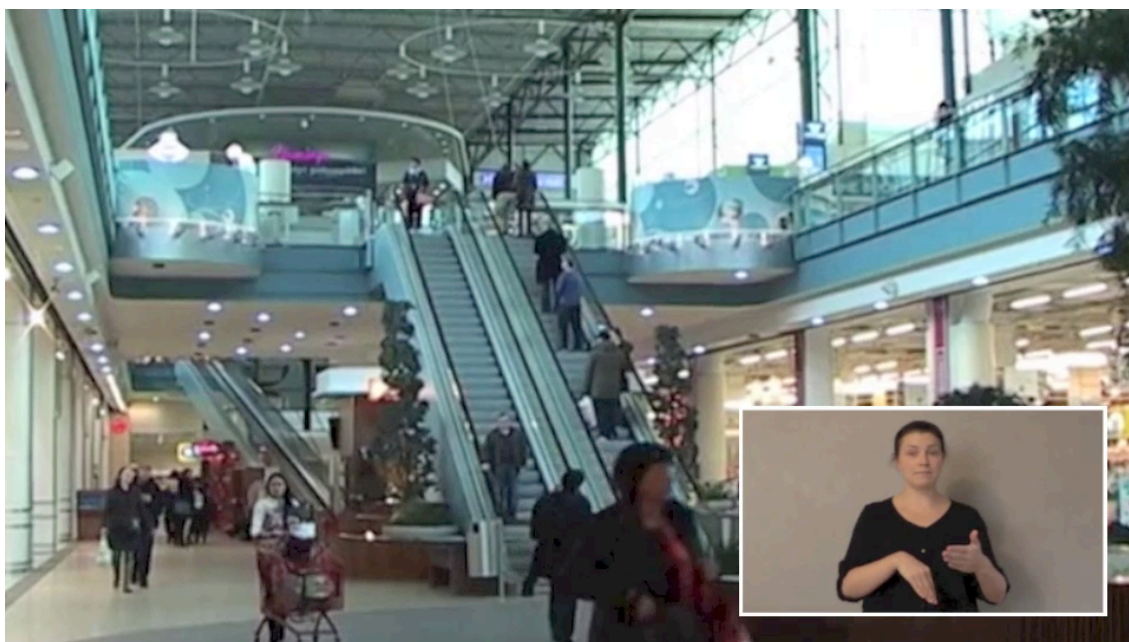
Kääntämisessä tekstin merkitys tuotetaan toisella kielellä, ja tässä tapauksessa saman kielen eri muodolla. Ingon (1990, 108-111, 146) mukaan käännösprosessi on kolmivaiheinen, siihen kuuluvat vaiheet ovat analyysi, siirto ja muotoilu. Analyysivaiheessa kääntäjä ymmärtää tekstin merkityksen. Kielen siirto tapahtuu kääntäjän päässä, jonka jälkeen teksti muokataan kohdekielelle sopivaksi. Vasta semanttisen analyysin jälkeen on selvää, mille kaikelle merkitysvastavuus on löydettävä. Huolellinen tutustuminen aineistoon auttaa myös myöhempiä siirto- ja muotoiluvaiheita.

Tein tekstistä aluksi semanttisen analyysin, tutustuin tekstiin ja sen sisältöihin. Kääntämisessä on tärkeä tietää tekstin tarkoitus. Voikin olla, että käännetty teksti on luotu toiseen tarkoitukseen kuin alkuperäinen (mt., 188-190.) Produktissani käännöksen tarkoitus on luonnollisesti sama kuin lähtötekstillä, eli Wampon videon sanoma. Käännöksellä on kuitenkin myös muita funktioita. Tavoitteena oli tuottaa laadukas viitotulle puheelle tehty käännös. Se tehtiin, koska haluttiin tuottaa viitotun puheen materiaalia sekä tehdä viitottua puhetta näkyväksi. Käännöksen avulla on myös mahdollista opiskella viittomia.

Vuoden 2014 kesän ja syksyn aikana luin ja keräsin tietoperustaa opinnäytetyöhöni. Tutustuin muun muassa viitottuun puheeseen ja sen käyttäjäryhmiin, erilaisiin käännösteorioihin, kielen sisäiseen kääntämiseen, kielelliseen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen sekä audiovisuaaliseen kääntämiseen. Kuten olimme sopineet työelämäohjaajan kanssa, kuvasin ensimmäisen käännösversioin syksyllä 2014. Työelämäohjaajan kontakteja apuna käyttäen pyysimme loppuvuodesta 2014 paikalle viitottua puhetta taitavia henkilöitä, joille näytin ensimmäisen version käännöksestäni. Toivoin saavani heiltä palautteita, kommentteja ja toiveita käännöksen edelleen työstämistä varten.

7.2 Ensimmäinen käänösversio ja kohderyhmän tapaaminen

Ensimmäisestä käänöksestäni tein sananmukaisen eli kirjaimellisen käänöksen suomenkieleltä viitotulle puheelle. Kirjaimellisessa käänöksessä etsin vastineita sana sanalta, mutta huomioin myös kohdekielen kieliopin (Ingo 1990, 78-79.) Kuvasin viittomiseni kotonani videokameralla. Alkuperäinen video pyöri taustalla ja viitoitin tekstiä samaan aikaan. Lopuksi editoin materiaalin, poistin siitä äänet taustalta ja lisäsin tulkkiuudun videoon I-Movie -ohjelmalla. Tätä ohjelmaa olen käyttänyt usein opiskelujeni aikana erilaisten videoiden kuvaamiseen ja editointiin, ja tästä syystä valitsin juuri sen. Sijoitin tulkkiuudun kuvan oikeaan alalaitaan, johon se esimerkiksi Englannissa perinteisesti asetetaan (Mc Donald 2011, 189).

Kuva 1. Ensimmäinen versio tulkkiuudusta.

Tapasin kohderyhmäni, johon kuului neljä huonokuuloista ja kuuroutunutta viitotun puheen käyttäjää, marraskuussa 2014 Kuuloliiton tiloissa. Olin miettinyt etukäteen kysymyksiä koskien sekä itse käänöstä että käänöksen viittomista. Pyysin heiltä kommentteja myös visuaalisista seikoista, viittomisen taustasta, tulkkiuudun koosta sekä paikasta.

Palautetta antaneiden henkilöiden päällimmäisenä toiveena oli, että hidastan viittomista ja tiivistän tekstiä enemmän. He toivoivat myös, että siirtäisin ruudun

paikkaa, sillä oikeassa alakulmassa sen seuraaminen koettiin hankalaksi. Tulkki-ruudun kokoa olisi myös saatava suuremmaksi, koska pienestä ruudusta huulion seuraaminen oli heidän mielestään vaikeaa. Tulkki-ruudussa ongelmallista on se, että tulkki-ruutu peittää osan alkuperäisestä ruudusta sekä se, että tulkin viittominen on samanaikaista toisen visuaalisen efektin kanssa, ja katsojan on irrotettava katseensa ohjelmasta katsoakseen tulkkausta (McDonald 2011, 190.)

Tässä vaiheessa kävi jo ilmi, että käännöksessä on tehtävä tiivistystä, jotta viittomanopeus olisi sopivaa seurattavaksi. Näin ollen oli otettava enemmän huomioon tekstin merkitys, ei niinkään sitä, mitä lähtötekstissä sanasta sanaan sanotaan. Toiveena oli siis semanttisesti vastaava käännös. Tarkoituksena ei ole kääntää vain sanoja, vaan enemmänkin merkityskimppuja (Ingo 1990, 219.) Viitottu puhe mukailee kuitenkin mahdollisimman hyvin suomen kieltä, joten merkityksiä kääntäessäni pyrin ottamaan tämän huomioon. Lauseiden muoto ei kaiken aikaa mukailut puhetta, vaan tekstiä oli sanoitettava uudelleen. Uudelleen muotoilussakin on huomioitava, että viitottavat lauseet ovat suomen kielen mukaisia. Se, että käännös on liian nopeaa seurattavaksi, tai katsoja ei ehdi prosessoida saamaansa informaatiota, ei ole tasa-arvoisten mahdollisuuksien antamista (Neves 2009, 163).

Uudeksi haasteeksi käännöksen tiivistämisessä muodostui se, kuinka saisin tiivistetyn, osittain uudelleen sanoitetun tekstin sopimaan videoon puheen ja huulion kanssa yhtä aikaa seurattavaksi. Käännöksen katsojat toivoivat että puhe ja tulke seuraisivat toisiaan mahdollisimman hyvin, ainakin niiltä osin, missä puhujan kasvot näkyvät ruudussa.

7.3 Toinen käännösversio

Kohderyhmän tapaamisen jälkeen tein videoon uuden käännöksen. Tässä muotoiluvaiheessa analyysillä lähtötilanteessa saadut tiedot siirretään kohdekieleen sen kieli- ja kulttuurikäytänteiden mukaisesti. Tärkeimmät semanttiset ratkaisut on tässä vaiheessa jo selvitetty (Ingo 1991, 264, 272.)

Kameralle viitottaessa viittomatila on rajallinen ja tilankäyttö supistuu sekä katseen käyttö vähenee sen kohdistuessa enemmän kameraan (Vivolin-Karen 2010, 17). Viitotun puheen vastaanottajan on keskityttävä sekä huuilitalukuun että viittomiin, joten pienikin häiriötekijä voi vaikeuttaa viestin vastaanottoa. Tällaisia häiriöitä voivat olla esimerkiksi tausta josta viittojan kädet eivät erotu kunnolla, valaistus tai heijastukset. (Laurén 2006, 218.) Tiivistin tekstiä enemmän ja näin sain viittomisen rauhallisemmaksi ja helpommin seurattavaksi. Vaihdoin myös huonokuuloisten ja kuuroutuneiden palautetta antaneiden henkilöiden toiveiden mukaan viittomiseni taustaväriin tummemmaksi. Päälläni minulla oli kuvattaessa tumma, korkeakauluksinen paita, jotta viittomat erottuvat taustasta paremmin. Toista käännösversiota kuvatessani seisoin myös hieman viistosti kameraan nähden, jotta sain kuvaan kolmiulotteisuutta ja viittomien liike ja muoto näkyisivät paremmin.

Ensimmäisessä versiossa ruutu oli vaakatasossa kuvaruudun oikeassa alakulmassa, ja se tuntui katsojista liian pieneltä. Toisessa versiossa käänsin ruudun pystysuoraan, suurensin sitä ja sijoitin sen videon vasempaan laitaan. Sain videon kuvakooksi 4:3. Tällä tavalla toimien sain kuvan reunoihin mustat palkit. Sijoittamalla tulkkiruudun osaksi näiden palkkien päälle, tulkkiruutu ei isompikokoisenaakaan peittänyt liikaa alla olevaa kuvaa.

Kuva 2. Tulkkiruutu lopullisessa käännöksessä.

Video oli tässä vaiheessa kokonaisuudessaan tallennuskooltaan niin suuri, että katsoin parhaimmaksi laittaa sen omalle tililleni YouTubeen. Annoin linkin videoon työelämäohjaajalleni ja opinnäytetyöni ohjaavalle lehtorille. Pyysin heiltä vielä palautetta ja korjausehdotuksia niin kuvauksesta ja ruudun visuaalisista seikoista, kuin itse käännöksestä ja viittomisesta. Palautteen perusteella tein vielä muutoksia ja kuvasin viimeisen version käännöksestäni samaan tapaan kuin edellisenkin version.

Joissakin kohdissa tulkkiruutu peittää väkisinkin alla olevaa kuvaa niin, ettei täysin näe, kuka puhuu. Näissä kohdissa en heti keksinyt, kuinka asian ratkaisisin. Sain työelämäohjaajaltani neuvon sanoa itse, kuka puhuu. Katsoinkin paremmaksi kertoa puhujan, sen sijaan, että olisin siirtänyt ruudun paikkaa. Näytätässäni ensimmäistä versiota katsojille, heidän toiveissaan oli että en siirtäisi tulkkiruutua kesken videon, vaan antaisin sen olla koko ajan samassa paikassa. Näin katsomiskokemus olisi rauhallisempi, kun tulkkiruutu ei poukkoile reunasta toiseen.

7.4 Valmis käännös

Opinnäytetyöni ohjaavan lehtorin ja työelämäohjaajan viimeisen palautteen jälkeen kuvasin käännöksen vielä kerran kokonaisuudessaan. Olin saanut viittomisen tässä vaiheessa jo hidastettua sopivan rauhalliseksi, mutta koin, että käännös ja lähdeteksti eivät olleet riittävästi synkronisoitu. Viittomisessa oli liikaa viivettä puheeseen nähden.

Viimeisessä versiossa otin vielä käyttööni uuden tavan editoida viittomaani videota. Tällä tavoin sain esittelyvideon puheen ja viitotun puheen paremmin yhtäaikaiseksi. Ensimmäisenä kuvasin ja editoin paikoilleen ne kohdat joissa puhuja näkyy ruudussa. Tämän jälkeen palasin niihin katkelmiin joissa puhujaa ei näy. Näissä kohdissa, joissa puhe kuuluu ainoastaan taustalla, tiivistin tekstiä huomattavasti enemmän. Tämä oli välttämätöntä tekstin mahduttamiseksi lyhyeen aikaan. Nämä olivat juuri niitä kohtia, joissa saatoin miettiä enemmän vain tekstin merkitystä, en niinkään muotoa.

Tiivistin käännöstä myös synkronoiduissa puheenvuoroissa. Näissä kohdissa tiivistäminen oli uudelleen muotoilua ja uudelleen sanoittamista, mutta pääosin kuitenkin tekstin yleistämistä. Pyrkimyksenä oli pysyä puhujan huulion kanssa suunnilleen samanaikaisena, joten viittomavalintoja oli mietittävä enemmän. Käytin näissä kohdissa enemmän parafraaseja, korvasin esimerkiksi alakäsittelen yläkäsitteellä: kehitysvammainen - vammainen, ja kerroin lauseista semanttisen käännöksen mukaan syvämerkityksen. Kerron näistä ratkaisuista enemmän seuraavassa luvussa, jossa selvitän keinoja semanttisen ekvivalenssin toteuttamiseen.

Sain loppujen lopuksi käännösrudun toteutumaan toivotulla tavalla. Jouduin tekemään melkoista harjoittelua kuvauksen kanssa prosessin alussa, mutta olen tyytyväinen siihen, miten se lopulta onnistui. Video on hyvälaatuisen näköinen, vaikka studiolaatuun en kotioloissa kyennytkään. Esimerkiksi tulkkirudun valaistus vaihtuu selkeästi eri otoksissa, mutta en koe sen kuitenkaan haittaavan katsomiskokemusta liiaksi.

Pyrin työskennellessäni kiinnittämään huomiota käännöksen oikeakielisyyteen ja selkeyteen, sillä yhtenä työn tavoitteena oli, että videon avulla voi myös oppia viittomia ja viitottua puhetta. Pääosin sain viitottua oikeaoppisesti, mutta joitakin virheitä viimeiseenkin käännökseen vielä jäi. Esimerkiksi monikon osoittaminen puuttuu useammastakin kohdasta. Huuliossa monikko on näkyvässä, mutta sen kuuluisi tulla esille myös viittomissa. Monikon voi osoittaa joko viittomalla: TALO ja osoituksella NUO, jolloin tietää kyseessä olevan useamman talon, tai viittomalla viittoman TALO kahteen kertaan = talot. Myös mennyt aikamuoto toteutuu videolla joissakin kohdissa ainoastaan huuliossa. Viittomisessa aikamuoto ilmaistaan viittomalla verbin jälkeen viittoma JO. Myös ennen verbiä lauseen alussa viitottu viittoma AIEMMIN, kertoo että puhutaan menneestä. Silloin ei ole tarpeen laittaa verbin perään enää JO viittomaa. (Kouri 2005, 9.) Kaikissa kohdissa tämä ei ole vakava virhe, sillä asia välittyy kuitenkin, mutta näihin olisi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota. Aikataulun vuoksi en enää viittonut käännöstä uudelleen, sillä katsoin käännöksen olevan kuitenkin pääosin onnistunut.

8 KÄÄNNÖSRATKAISUJA

Tässä luvussa kerron tekemiäni havaintoja käännöksestäni tutkimuskysymyksiäsi näkökulmasta. Kerron, kuinka suomenkielisen haastattelun voi kääntää viitotulle puheelle semanttisesti ekvivalentisti eli merkitykseltään vastaavasti. Kehittämistehtäväni valossa käännösprosessista nousi esiin seuraavat semanttisen ekvivalenssin saavuttamisen keinot: tiivistäminen, tekstin uudelleen muotoilu, pragmaattiset adaptaatiot eli selventävät lisäykset ja poistot, viittomien valinta sekä viittomakielisten elementtien käyttö.

8.1 Tiivistäminen

Tiivistämisellä voi olla erilaisia muotoja, esimerkiksi poisjättäminen, asian toisin sanominen eli parafraasin käyttö, yläkäsitteen korvaaminen alakäsitteellä tai päinvastoin (Gambier 2007, 88). Puhekielen elementteihin kuuluu toistoa äänneiden, tavujen, sanojen ja lauseiden tasolla. Yleistä puheessa on myös lauseiden kesken jättäminen ja uudelleen muotoilu. Tällöin ilmausta on lyhennettävä ja muutettava siten, ettei sanotun semanttinen merkitys muutu. (Tiittula 1992, 77.) Tiivistin tekstistä myös viitotun puheen suositusten mukaisesti pieniä sanoja sekä toistuvia sanoja, jotka eivät tuo käännökseen lisäinformaatiota (Kouri 2005, 9). Kun verbaalisen tekstin määrää pyritään vähentämään, poisjätön kohteena ovat useimmiten juuri toistot, kielikuvat, puhuttelusanat ja erilaiset määreet (Virkkunen 2007, 255). Ajoittain kääntämisessä oli haasteellista miettiä, kuinka paljon voi jättää sanomatta ettei merkitys kärsi. Aivan sananmukainen tulkinta ei usein kuitenkaan edes ole se, mitä puhuja tarkoittaa (Häkkinen 1995, 167). Tiivistettäessä osa informaatiosta häviää. Kun tekstiä käännetään ja tiivistetään samanaikaisesti, kääntäjä ei voi keskittyä kaikkein pienimpiin yksityiskohtiin (Ingo 1990, 83.)

Tein tiivistystä lähes koko videossa. Useimmissa kohdissa tiivistäminen oli enimmäkseen poisjättöjä. Koska nimien sormittaminen vei huomattavasti aikaa, esimerkiksi kohdassa jossa henkilön nimi ei asian kannalta ollut kovin merkittävä, tiivistin Jannen puhetta seuraavasti:

Lähdeteksti:

”Otin yhteyttä Vantaan vammaishuoltoon, työvalmentaja Minna Eroseen ja hänen kautta löysin tämän työpaikan.”

Käännös:

”Otin yhteyttä Vantaan vammaishuoltoon ja sitä kautta sain työpaikan.”

Nimien kohdalla koekatsojat toivoivat, että nimet sormitetaan kokonaan niiden esiintyessä ensimmäistä kertaa. Toisella kerralla voi käyttää sormiaakkosviestintää, jossa sanasta viitotaan vain alkukirjain lähellä huuliota ja muu sanahahmo näkyy ainoastaan huuliossa. Videossa esimerkiksi Saran äiti käyttää tyttären nimeä useita kertoja. Ensimmäisellä kerralla viitoin koko nimen, Sara. Nimen esiintyessä toistamiseen, viitoin vain kirjaimen S ja sanoin huuliolla koko nimen. Pääasiassa vältin sormitusten käyttämistä, sillä monille kuuroutuneille sormittamisen vastaanottaminen voi olla vaikeaa, ja sen vastaanottaminen tv- / tietokoneruudulta on vaikeampaa kuin luonnollisessa tilanteessa kasvokkain (Laurén 2006, 218). Joissain kohdissa nimien kokonaan sormittaminen oli kuitenkin tässä videossa oleellista, koska tulkkiruutu peitti haastattelun alussa näkyvän henkilön nimen.

Tiivistin tekstiä myös käyttämällä lyhyempiä sanoja ja alakäsitteen tilalla yläkäsitettä. Esimerkiksi Janne kertoo perheestään:

Lähdeteksti:

”Perheeseeni kuuluu tyttökaveri ja kaksi pientä chihuahua-koiraa”

Käännös:

”Perheeseeni kuuluu tyttöystävä ja kaksi koiraa”

Kohdissa, joissa puhuja puhui vauhdikkaasti tai alkuperäinen video oli leikattu nopeaksi, oli tiivistettävä enemmän ja välitettävä vain tekstin syvämerkitys. Ylä- ja alakäsitteiden käyttö oli hyvä keino tiivistää, kun synkronoin viitottua puhetta

puhutun tekstin kanssa samanaikaiseksi. Kykenin siten välittämään merkityksen, muuttamatta muotoa liikaa.

Lähdeteksti:

”Ne ihmettelee kuinka kehitysvammainen voi osata kaikki nämä jutut”

Käännös:

”Ne ihmettelee, kuinka vammainen voi osata kaikki nämä jutut”

8.2 Tekstin uudelleenmuotoilu

Saadakseni käännöksestä semanttisesti ekvivalentin tein tekstin uudelleenmuotoilua. Tämä liittyy myös osaltaan tekstin tiivistämiseen. Kun lähdetekstissä ei näkynyt puhujaa, saatoin tehdä lauseiden uudelleenmuotoilua enemmän ja viitottu puhe ei tuolloin seurannut yhtä tiiviisti henkilön puhetta. Näissä kohdissa keskityin vain merkityksen välittämiseen. Erityisesti muotoilin lauseita uudelleen kohdissa joissa lähdetekstissä oli paljon puhekielisyyttä, siihen liittyvää toistoa ja pieniä sanoja, jotka eivät kantaneet merkitystä.

Lähdeteksti:

”Meillä on tossa pihapiirissä, ehkä ne on minun ja sisarusten kautta, mutta on kuitenkin, niinku on tossa pihapiirissä joitain missä käydään leikkimässä, pari perhettä.”

Käännös:

”Pihapiirissä on joitain paikkoja missä käydään leikkimässä, pari perhettä.”

Puhuessaan vapaasti ihmiset eivät aina muotoile lauseita oikeaoppisesti tai tavuta sanoja kielioppisääntöjen mukaisesti. Tämän tyypissä kohdissa tein tekstin uudelleenmuotoilua. Esimerkiksi, kun Kari kertoo haastattelussa, kuinka hänen sairautensa havaittiin:

Lähdeteksti:

”Mikä havaittiin kun mä olin jo 50 ikävuoden jälkeen. Se alkoi jalkojen laahaamisena, eli jalkojen käyttö on hankalaa”

Käännös:

”Mikä huomattiin kun olin jo 50 vuoden ikäinen. Sairaus alkoi jalkojen laahaamisena, eli kävely on vaikeaa”

Tässä tein myös pragmaattisen adaptaation, eli selvyuden vuoksi kerroin vielä mistä on kysymys, mihin ”se”-sanalla viitataan. Muutin myös ”jalkojen käytön” kävelyksi, sillä kävellä -viittoma kertoo helpommin yhdellä viittomalla mistä on kyse.

8.3 Pragmaattiset adaptaatiot

Pragmaattiset adaptaatiot kuuluvat osana kääntämiseen. Niitä ovat muun muassa lisäykset, poistot, korvaukset ja järjestyksen muutokset. (Vehmas-Lehto 1999, 100.) Käännöksissä sanotaan selventäen seikkoja, jotka ovat kyllä pääteltävissä, mutta joita ei ole suoraan ilmaistu (Vehmas-Lehto 1999, 19). Verratessa kielensisäistä intralingvaalia kääntämistä ja kahden kielen välistä interlingvaalia kääntämistä, on huomattu, että kielensisäisessä kääntämisessä selkiytetään ja helpotetaan kieltä enemmän. Myöskin lisäykset, poistot ja kielen osioiden uudelleen järjestelyt ovat intralingvaalissa kääntämisessä radikaalimpia. (Zethsen 2009, 50.)

Jantunen (2004, 45) esittelee kirjassaan *Synonymia ja käännössuomi* eri tutkimusten näkökulmia käännösuniversaaleihin. Käännösuniversaalit ovat piirteitä jotka ovat tyypillisiä käännöksille, mutta eivät alkuperäiskielelle ja ne eivät ole syntyneet minkään tietyn kielen vaikutuksen vuoksi. Näitä käännösuniversaaleja on muun muassa eksplisiittistuminen, jossa kääntäjä lisää tekstiin jotain mitä ei ole alkutekstissä, tehdäkseen siitä selvemmän. Muita käännösuniversaaleja ovat konventionaalistuminen eli tavanomaistuminen, tasoittuminen, yksinkertaistaminen sekä epätyypilliset frekvenssit eli kielellisten ilmiöiden yli- tai alaedustus sanaston, lauserakenteen ja tekstuaalisten elementtien osalta.

(Jantunen 2004, 45.) Poisjätto ei ole välttämättä semanttisessa mielessä poisjätto, etenkin jos poisjätetty merkitysaines on lauseyhteydestä suoraan pääteltävissä. Vastaavasti sanan tai ilmauksen lisäys ei ole välttämättä semanttinen lisäys. (Ingo 1990, 101-102.)

Tulkkiuutu peittää joiltakin osin videossa näkyvän puhujan. Näissä kohdissa lisäsin lauseen alkuun myös selvennyksen siitä kuka on äänessä: ”Valmentaja puhuu”. Toisaalta jätin myös pariin kohtaan tulkkiuudun kokonaan laittamatta kokonaisuuden selkiyttämiseksi. Näitäkin voi pitää pragmaattisina adaptaatioina. Mielestäni tässä käännöksessä, jossa lähdeteksti on samaan aikaan nähtävillä, voi sitä myös hyödyntää. Videolla Kari ottaa kaupan kassalla viimeisen tavaran liukuhihnalta tokaisten: ”Tulihan se sieltä”. Tulkkiuutu olisi tässä kohtaa peittänyt puhujan täysin, jolloin käännöksessä olisi ollut vaihtoehtona esimerkiksi viittoma SAADA, huuliolla ”sainpas”, tai ”tulihan se sieltä”. Tämä olisi ollut varmasti semanttisesti ekvivalenttiin käännökseen sopiva, mutta mielestäni oli selkeämpää jättää tulkkiuutu pois. Katsoja näkee Karin toiminnan ja voi lukea hänen huuliltaan mitä sanotaan, sillä se on selvästi nähtävissä.

Viimeisessä haastattelussa video on leikattu melko nopeatahtiseksi ja siinä on useampia laulukatkelmia ja huudahduksia, jotka vaihtuvat vauhdikkaasti. Videosta ei aina ole helppo huomata, kuka puhuu, tai mistä ääni kuuluu. Tulkkiuutuunkin niiden mahduttaminen olisi ollut haastavaa. Selkiyttämisen vuoksi päädyin jättämään tallenteelle toisenkin kohdan, johon en laittanut tulkkiuutua lainkaan. Katsojaa ikään kuin valmistellaan siihen että pian näytetään asiaa konsertista, ja välissä kuuluu huudahdus: ”Mitä kuuluu Vantaalle?” Kuvaruudussa näkyy tässä kohtaa hotellirakennus. Minulla oli vaihtoehtona viittoa selvennykseksi esimerkiksi: ”Sisältä kuuluu...”, mutta päädyin jättämään ruudun tuosta yhdestä huudahduksesta kokonaan pois.

Eijasta kertovassa katkelmassa on myös nopea leikkaus, jossa puheenaihe samalla vaihtuu. Eija kertoo, kuinka tietokoneella voi säätää kontrasteja ja värejä. Tämä lause on leikattu suoraan toisen asian jatkoksi ja ei ole heti selvää, mihin lauseella viitataan. Itse asiassa tämä lause on kuulevallekin hieman epäselvä, koska lauseen kuvittelee olevan jatkoa edelliselle asialle. Viitotun puheen ruutua seuraava henkilö ei voi seurata haastatteluvideota samalla intensiteetillä,

joten tällainen äkinäinen puheenaiheen vaihto vaati merkityksen välittymisen kannalta lisäyksen puheen aiheesta:

Lähdeteksti:

”Voi säätää kokoa ja väriä ja kontrasteja.”

Käännös:

”Tietokoneessa voi säätää värejä ja kontrasteja.”

8.4 Viittomien valinta

Suomenkieliselle sanalle ei aina löydy juuri vastaavaa viittomaa. Eri kielten sanat eivät vastaa toisiaan tarkasti. Sanat voivat viitata samaan asiaan tai ilmiöön, mutta denotatiivinen merkitys voi olla toinen. Denotatiivinen merkitys tarkoittaa, että sanat ovat riippuvaisia toisistaan. Ne ovat suhteessa toisiinsa ja tekstiyhteyteen, mutta myös tarkoitteeseensa. (Tommola 2006, 13; Sunnari 2006, 26.) Viitotussa puheessa käytetään suomen kielen kielioppia, mutta viittomat on lainattu viittomakielestä, joten täyttä vastaavuutta ei aina löydy. Eroista johtuen kääntäessä on irrottauduttava lähdetekstistä ja etsittävä ratkaisua kokonaisuutta katsoen. Semanttisen ekvivalenssin saavuttamiseksi viittomien valinnassa on etsittävä samaa merkitystä kantavaa viittomaa tai mietittävä laajemmin, mitä lauseessa kokonaisuudessaan halutaan sanoa, jotta tulee valittua merkityksen kannalta oikeat viittomat. Lauseen merkitys on riippuvainen sanojen merkityksistä ja nekin saavat lopullisen merkityksensä vasta lopullisesta asiayhteydestään (Häkkinen 1995, 167).

Lähdetekstissä on pieni pätkä lastenlaulusta. Sen sanoille oli haastavaa löytää sopivia viittomia, joten jätin viittomia aikalaille pois. Tein kaikki sanat kuitenkin huuliossa, joten jos laulu on entuudestaan tuttu, voi sen tunnistaa. Jos lähdetekstiä ei kuule lainkaan, käy vihjeeksi laulun aiheesta kuvaruudussa näkyvä lapsi, joka on leikkipuistossa keinuhevosen selässä. Laulun ilmaisemiseksi näytin laulun rytmin kehollani ja venytin ja keinutin viittomia laulun ryhtiin sopiviksi.

”Ihhahhaa, ihhahhaa, hepo hirahtaa. Ihanaa, ihanaa, onhan ratsastaa.”

Käännöksessä tämä laulu toteutuu siis vain seuraavin viittomin: RATSASTAA, HEVONEN, IHANA, IHANA, RATSASTAA. Olisin varmasti voinut kuvailla hirahtelua hevosen turvalla, mutta tällä kertaa tein tällaisen ratkaisun. Koin, että laulussa voin ottaa hieman enemmän taiteellisia vapauksia käännökseen.

Kaikille viittomille ei löytynyt vastaavaa viittomaa, mutta paikoitellen myös yhdellä viittomalla saattoi korvata useamman sanan. Näistä esimerkkinä, Kari kertoo, että ”ovet aukeavat täysin”. Tämä on käännöksessä viitottu yhdellä kaksikäteisellä viittomalla jossa kaksi ovea aukeaa isosti. Huulio on suomen kielen mukainen: ”aukeavat täysin”.

Viittomakielessä käytetään muun muassa ajanjaksoa viitottaessa numeraalijohdoksia, jotka koostuvat kahdesta sidonnaisesta morfeemista. Toinen ilmaisee lukumäärän ja toinen ajanjakson, kuten kuukauden. Näissä käsimuoto toimii johtimena ja käsimuodoton viittoma on kanta, johon johdin sisällytetään. (Jantunen 2003, 62.) Videossa Saran äiti kertoo Saran iän, 2v. 8 kk. Tämä voidaan viittomakielessä viittoa kahta viittomaa käyttäen: Numeraalijohdin 2 VUOTTA ja toinen, 8 KK. Ensimmäisessä videoimassani versiossa käytin tätä viittomatappaa, mutta se tuntui katsojista vaikealta. Osasyynä tähän on varmastikin se, että video ei ole kolmiulotteinen ja siitä on vaikeampi seurata juuri tämänkaltaisia viittomia. Toisena syynä voi olla se, että monet viitotun puheen käyttäjät ovat opiskelleet viittomia aikuisena ja opetelleet niitä useimmiten itsenäisesti viittomakielen sanakirjoista, joissa viittomat ovat aina perusmuodossa. Heidän on siis helpompi käsitellä ja ymmärtää viittomia perusmuodossa viitottuna. (Laurén 2006, 216.) Vaihdoin videoon 2v 8 kk viitottuna seuraavasti: Ensin viitotoman 2 ja sen perään viitotoman VUOSI, sekä viitotoman 8 ja viitotoman KUUKAUSI.

Viitotun puheen suositusten mukaan, viitottuun puheeseen valitaan sanaa mahdollisimman hyvin tarkoittavat viittomat ja lauseen sisältö pyritään välittämään. Tästä huolimatta esimerkiksi sananlaskut viitotaan suoraan suomen kielen sanojen mukaan, vaikka sisältö ei niistä aukeaisikaan (Laurén 2006, 220.)

Myös tässä lähdetekstissä oli suomen kielen fraaseja ja idiomeja. Joistakin niistä käänsin merkityksen, mutta osan käänsin suoraan sana sanalta. Tällaisesta esimerkkinä videolla Saran äiti kertoo kuinka Sara on kiinnostunut päiväkodissa autoista. Jätin käännökseen tähän suorasanaisen käännöksen: ”Autot on kova sana”. Kysyin tästä myös käännökseni katsojaryhmältä ja he olivat sitä mieltä, että sanonta on mukavan suomenkielinen. Heidän toiveenaan oli, ettei kaikkia suomen kielen idiomeja karsittaisi pois tekstistä. Vaihtoehtona olisi kääntää lausahdukset normaalimuotoiseksi, mutta se köyhdyttäisi kieltä. Etenkin, kun käännetään saman kielen sisällä, on tärkeä saada mukaan kieltä rikastuttavia ja keventäviäkin sanontoja, jotka kohderyhmän katsojat suomen kielen taitoisina ymmärtävät. Tekstistä piti joka tapauksessa tiivistää jo melkoisesti puhekielen elementtejä pois. Huonokuuloisille ja kuuroutuneille puhuttu kieli on äidinkieli ja sen variaatiot ovat tuttuja. He toivovat, että käännöksestä välitty myös puhujan persoona ja puhetyyli. (Laurén 2006, 207.)

8.5 Viittomakielisten elementtien käyttö

Johanna Kytölä (2013, 42) on opinnäytetyössään tutkinut viittomakielisten elementtien käyttöä viitotussa puheessa. Kaikki tutkimuksessa mukana olleet tulkit käyttivät tulkatessaan seuraavia viittomakielen elementtejä: listapoijurakennetta luetteloinnissa, viittomatilaan paikannusta kuvailevissa kohdissa, kysymysilmettä kysymyslauseissa, päänpudistusta kieltolauseissa, roolinvaihtoa puhujan vaihtuessa ja tekemisen kuvailussa, osoituksia suunnan ilmaisuihin ja vartalon liikettä aikamuodon ilmaisuihin. Käännöksessäni käytin näitä samoja elementtejä välittääkseni viestin semanttisesti vastaavasti. Koska tarkoitukseni oli välittää nimenomaan merkitystä, käytin viittomakielisiä elementtejä selkiyttääkseni asiaa ja tuodakseni esiin merkityksen. Viittomakieliset elementit toimivat käännöksessäni myös ilmaisun tiivistämisen keinona ja elävöittävät tekstiä.

Käytin muun muassa osoituksia ja paikannuksia monissa paikoin tekstiä. Esimerkiksi kohdassa, jossa lapselle opetetaan viittomia, osoitan ja paikannan kuvakortteja eri kohtiin viittomatilassa. Korvaan tässä kohdassa osoituksella myös paljon käytetyn onko -sanon käyttöä. Viitotun puheen suositusten mukaan toteavaa olla -verbiä ei juurikaan viitota, vaan se artikuloidaan huuliolla. Omistava

olla -verbi viitotaan tarvittaessa OLLA OLEMASSA / OMISTAA -viittomalla. (Kouri 2005, 10.)

Lauseilla on kielissä erilaisia funktioita, voidaan puhua esimerkiksi väite-, kiello-, kysymys- ja vakuuttelulauseista. Suomen kielessä nämä funktiot merkitään muun muassa partikkeleilla ja sanoilla, viittomakielessä ne merkitään ei-manuaalisin elementein, kuten kehon ja pään liikkeillä sekä kasvojen ilmeillä. (Jantunen 2003, 94.) Kysymyslauseen funktio merkitään viittomakielessä kysymysilmeellä. Tällä kysymysilmeellä on myös viitotussa puheessa sama kieliopillinen funktio (Laurén 2006, 218.) Kysymyslauseessa on viitotussa puheessakin ilme, kehon liike ja osoitus tai persoonapronomini. Videossa kuvataan, kuinka lapselle opetetaan viittomia. Nainen siirtelee kuvakortteja ja sanoo:

”Annetaan possu on siellä, ja nyt tämä, mikä on? Sara, onko ankka?”

Käännöksessä viiton POSSU ja osoitan vasemmalle, huuliossa: ”possu on siellä”. Tämän jälkeen osoitan oikealle ja teen viittoman MIKÄ, huuliossa: ”ja tämä, mikä on?” Käytän myös kysyvää ilmettä. Toisessa lauseessa viiton ainoastaan viittoman ANKKA, ilmeeni on kysyvä ja innostunut ja huuliossa: ”Onko ankka?” Innostunut ilme tuo esiin puhujan äänenpainoa, joka on voimakkaasti iloinen ja innostunut. Ilmeillä ja eleillä ei ole viitotussa puheessa kieliopillista merkitystä, mutta ne voivat selkiyttää viestiä ja tuoda esiin juuri esimerkiksi äänenpainoja ja puhujan persoonaa (Laurén 2006, 218, Kouri 2005, 9).

Videossa on muutama kohta, joissa puhujia on useampi kuin yksi. Näissä dialogeissa käytän roolin vaihtoa, eli vaihdan hieman asentoani puhujan mukaan ja puheenvuoron vaihtumisen ilmaisemiseksi. Katsojaa voi helpottaa jos viittoja vaihtaa hieman paikkaa puhujan vaihtuessa, mutta huulion on säilyttävä koko ajan helposti seurattavana (Laurén 2006, 218).

Keskustelin kohderyhmän kanssa tulkin liikkumisesta ja häiritseekö se käännöksen seuraamista. Katsojat itse asiassa toivoivat, että tulkki eläytyisi tekstiin ja pitivät esimerkiksi laulujen katsomisesta. Huulion on oltava näkyvässä, mutta tulkin liikkuminen ja ilmeet eivät häiritse katsomista, vaan enemmänkin tekevät

siitä miellyttävämpää, jos huulio on kuitenkin seurattavissa. Tämän lisäksi he toivoivat, että selkeyden vuoksi käännöksessä käytetään myös paikannusta.

Edellä esitettyjen viittomakielisten elementtien lisäksi käytän viestin selkiyttämiseksi sormilla luettelointia ja pidän poijukättä paikallaan, ikään kuin muistuttamassa, mitkä asiat on jo sanottu. Make kertoo videolla kenen kanssa hän käy bänditreeneissä:

”Tääl on toi Jouni ja Jorma ja Sara ja sit toi ohjaaja Veikko Muikku.”

Nämä kaikki nimet viitoitin listana ja jokaisen henkilön nimesin eri sormelle. Tällaiset poijuratkaisut kuuluvat vahvasti viittomakieleen, mutta niitä käytetään myös viitotussa puheessa (Kytölä 2014, 32).

9 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TULOKSET

Kehittämistehtävänäni oli selvittää, millaisia keinoja käyttäen semanttinen ekvivalenssi toteutuu kielensisäisessä käännöksessä, jossa suomenkieliset haastattelut käännetään viitotulle puheelle. Havainnoidessani käännösprosessiani ja käännöstäni tutkimuskysymykseni näkökulmasta, totesin, että pääasiassa sain merkitysvastaavuuden toteutumaan kielen sisäisen kääntämisen keinoin. Eriteltynä noita tapoja olivat: tiivistäminen, tekstin uudelleen muotoilu, pragmaattiset adaptaatiot, viittomavalinnat ja viittomakielen elementit.

Kaikki nämä edellä mainitut keinot nivoutuvat tekstissä toisiinsa, eli tiivistämistä tein muun muassa pragmaattisten adaptaatioiden avulla, kun taas toisaalla pragmaattiset adaptaatiot selvensivät tekstiä ja toivat esiin tekstin merkitystä. Ne eivät olleet siis ainoastaan tiivistämisen keino. Pragmaattiset adaptaatiot mainitaan juuri yhtenä olennaisena tapana toteuttaa kielensisäistä kääntämistä. Näillä luettelemillani tavoilla on mahdollista toteuttaa semanttista ekvivalenssia, mutta ne nousevat menetelminä esiin ylipäättään kääntämisessä, niin kielensisäisessä kuin kielten välisessäkin kääntämisessä.

10 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET

Tavoitteenani oli saada käännöksestä semanttisesti ekvivalenssi ja aluksi minua hieman askarrutti, millä tasolla se on mahdollista viitotun puheen käännöksessä, jossa lähdetekstiä katsotaan samanaikaisesti. Kuten jo aiemmin mainitsin, viitotun puheen työryhmän suosituksissakin sanotaan, että viitotussa puheessa on tarkoitus kääntää merkitystä sanan ja lauseen tasolla. Siten semanttisen ekvivalenssin toteutuminen viitotun puheen käännöksessä on varmasti ihan mahdollista. Viitotun puheen tulee kuitenkin mukailla puhuttua kieltä ja lähes kaikki sanat viitotaan. Käytännössä tekstiä on ainakin tulkatessa tiivistettävä, sillä puhenopeus nousee usein liian vauhdikkaaksi ja sanasanaista tulketta olisi vaikea seurata. Tuottaessa itse puhetta ja viittomia samanaikaisesti voi lähes joka sanalle viittoa viittoman, sillä tuolloin myös puhuu hitaammin.

Sain tehtyä käännöksestä semanttisesti ekvivalentin. En täysin irtautunut lähdetekstistä, miettinyt merkityksiä ja tuottanut käännökseeni ainoastaan merkitystä muodosta välittämättä. Tässä käännöstyössä se ei olisi ollut toimiva ratkaisu, sillä molempien tekstien yhtäaikainen seuraaminen olisi siinä tapauksessa ollut turhan haastavaa. Siinä tapauksessa, että muodon ja merkityksen säilyttämisen vaatimusta ei voida samaan aikaan täyttää, on kääntäjän yksinkertaisesti päätettävä, kummalle hän antaa etusijan. Esimerkiksi Nidan (1975) mukaan merkitys on yleensä muotoa tärkeämpi. (Ingo 1990, 24.)

Olen tyytyväinen produktini tekniseen toteutukseen. Alun hankaluuksien jälkeen löysin kuvaamiseen itselleni sopivan tavan ja uusien versioiden kuvaaminen sujui helposti. Jouduin pinnistelemaan muun muassa saadakseni tulkkiruudun käännettyä vaakasuorasta ruudusta pystyasentoon. Loppujen lopuksi kuvasin videokamera sivuttain käännettynä ja käänsin kuvan oikeinpäin tietokoneella. Opin produktin teon aikana uutta kuvaamisesta, editoimisesta sekä I-Movie-ohjelmasta, vaikka ohjelma olikin minulle entuudestaan tuttu. Haasteellisinta oli saada puhe ja ääni synkronisoitua keskenään, etenkin kun samanaikaisesti pyrin pitämään viittomanopeuden seurattavana. Löysin tähänkin lopulta toimivan tavan ja lopullisessa videossa käännös ja alkuperäinen teksti ovat hyvin samanaikaiset.

Kääntäminen oli mukavaa ja haastavaa. Käytin kääntämisen pohjana Ingon (1990) teoriaa kääntämisestä, jonka mukaan kääntämiseen kuuluu kolme vaihetta: analysointi, siirtäminen ja muotoilu. Analysointivaiheessa lähtöteksti käydään huolellisesti läpi, tunnistetaan tekstin muodostimet ja niiden väliset suhteet. Siirtovaiheessa analysoitu teksti siirretään kohdekieleen. Tässä vaiheessa siirtäminen tapahtuu kuitenkin vain mentaalisesti. Muotoiluvaiheessa teksti saa lopullisen muotonsa. Yleensä nämä vaiheet koskevat lyhyempiä tekstivaiheita kerrallaan ja voi hyvinkin olla, että vielä muotoiluvaiheessa on palattava takaisin analyysivaiheeseen. (Ingo 1990, 9, 111, 195, 250.)

Testasin käännöstäni viitotun puheen käyttäjistä koostuneella kohderyhmällä. Käännöksestäni palautetta antanut kohderyhmä käsitti ainoastaan neljä henkilöä. Pyrin vastaamaan heidän toiveisiinsa käännöstä tehdessäni, mutta oli otettava myös huomioon, että viitotun puheen käyttötapoja ja mieltymyksiä on lähes yhtä monta kuin on käyttäjiäkin. Toiveet olivat välillä ristiriidassa sen kanssa, mikä käännöksessä oli mahdollista toteuttaa. Toisaalta katsojat toivoivat, että viittominen on hidasta. Toisaalta he toivoivat esimerkiksi, että kaikki ensimmäistä kertaa esiintyvät nimet sormitetaan kokonaisuudessaan ja että käännös ja sen huulio olisivat hyvin synkronisoitu alkuperäisen tekstin puheen kanssa. Lopputuloksena käännöksessä oli tehtävä kompromisseja. Käännös on hyvin synkronisoitu, mutta tämä aiheutti osaltaan sen, että en voinut sormittaa nimiä niin hitaasti kuin olisi toivottu. Pyrin kuitenkin mahdollisimman selkeään sormitukseen ja huulioon sekä tiivistin tekstiä niin, että ainakin haastatteluissa joissa on hitaampi tahti, viittominen on melko rauhallista.

Harmillisesti juuri kaikkein nopeatahtisin haastattelu, niin puhevauhdiltaan kuin leikkauksiltaan, on heti videon alussa. Toivon, että se ei lannista katsojia nopeudellaan niin, etteivät he halua katsoa videota loppuun saakka. Pääasiassa tästä syystä päädyin tekemään videosta myös DVD -version, jossa haastattelut on eritelty ja niistä jokaisen voi valita erikseen katsottavaksi. Tällaista DVD:tä voi käyttää Kuuloliiton erilaisissa tilaisuuksissa harjoittelumateriaalina, esimerkiksi Kuuroutuneiden- ja Viitotun puheen kerhoissa, joten se myös laajentaa käännöksen käyttömahdollisuuksia. DVD:n valmistaminen tuli mieleeni vasta produktin ollessa jo kutakuinkin valmis, sillä katsoessani videota minua harmitti alun vauhdikkuus.

Olen toiminut opinnäytetyötäni tehdessä luotettavalla tavalla. Oman haasteensa produktin etenemiseen toi se, että alkuperäinen video on tuotettu Vantaan vanhus- ja vammaispalvelujen tarpeisiin. He eivät toimi kuitenkaan minun käännökseksi tilaajana. Viitotun puheen käänнос annetaan kuitenkin heidän käyttöönsä ja laitettavaksi Internetiin Vantaan sivuille viittomakielisen käännökseksi ja tekstitetyn käännökseksi tapaan. Otin yhteyttä Vantaan vanhus- ja vammaispalveluihin, Anne Kvistiin muutamaa otteeseen produktin työstämisen aikana. Otin selville, että he hyväksyvät Kuuloliiton aikeen laittaa linkin videoon omille Internet-sivuilleen, sekä informoin heitä aikeestani tehdä videosta myös DVD. Olen myös tiedottanut tilaajatahoani Kuuloliittoa käymistäni keskusteluista Wampon edustajan kanssa sekä työni etenemisestä.

Vantaan vanhus- ja vammaispalvelut eivät toimineet työni tilaajana, mutta tällä käännökseksi he saavat myös näkyvyyttä ohjelmalleen huonokuuloisten ja kuuroutuneidenkin parissa. Videoon on myös tekstitys, joka varmasti hyödyttää tätä ryhmää tiedon saannin kannalta eniten, mutta näin käännökseksi myötä Wampo-ohjelma tulee ottaneeksi huomioon myös viitotun puheen käyttäjät. Käännökseksi myötä he saivat tietoa viitotun puheen olemassa olosta ja ehkä jatkossa tulevat ottamaan sitäkin enemmän esiin esteettömyysohjelmissaan.

Minun on pitänyt perustella, miksi myös viitotun puheen käänнос halutaan laittaa Internet-sivuille, vaikka samaan videoon on jo tehty viittomakielinen käänнос. Olen selvittänyt, että viittomakielelle tehty käänнос ja viitotulle puheelle tehty käänнос ovat merkittävästi erilaiset, vaikkakin ne varmasti ensi alkuun asiasta tietämättömälle näyttävätkin kovin samanlaisilta. Viitotun puheen käänнос seuraa suomen kielen rakennetta sekä kielioppia ja kaikkien viittomien rinnalla on näkyvissä suomenkielinen huulio. Viittomakielessä sen sijaan noudatetaan viittomakielen kielioppisääntöjä ja muun muassa huulio on erilainen. Kaikissa viittomissa huuliota ei ole välttämättä lainkaan, tai se voi olla hyvinkin poikkeava viitotun puheen huulioon verrattuna. Kuten aikaisemmin tekstissäni jo mainitsin, kaikille ei ole selvää mikä on viitotun puheen ja viittomakielen ero, ja tästä syystäkin käännöksekseni on tarvetta. Sen avulla voidaan tuoda esiin viitottua puhetta kommunikaatiomuotona.

Internetissä materiaali on kaikkien saatavilla ja toivonkin että katsojat löytävät videon. Tämän käännöksen avulla ihmiset näkevät viitottua puhetta ja kuten työelämäohjaajani sanoi, jos materiaalin avulla edes joku kiinnostuu viitotusta puheesta ja opettelee vielä jonkun viittomankin, on se jo hyvä juttu. Olisi ollut hienoa, jos kaikki käännökset olisivat tulleet samaan videoon, josta olisi voinut valita haluamansa tulkkiuruuden tai tekstityksen. Nämä käännökset ovat erillisinä videoina, mutta ne tulevat kuitenkin samalle sivustolle.

Työtä aloittaessani pidin ajatuksesta, että produktini, viitotun puheen käännös on osa suurempaa kokonaisuutta. Prosessin aikana ja näin jälkikäteen ajateltuna olisi ollut helpompaa jos tahoja olisi ollut vain yksi, eli alkuperäisen videon tilannut taho olisi toiminut tilaajana myös käännökselle. Epätietoisuutta ja selvittäviä asioita olisi ollut vähemmän. Olen kuitenkin tyytyväinen siihen, että sain tilaajatahokseni Kuuloliiton, sillä olen saanut työelämäohjaajaltani Sirpa Laurénilta asiantuntevaa ohjeistusta ja apua produktin eri vaiheissa aina tarvittaessa.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on tehdä alalle käyttöön materiaalia. Produktini, viitotun puheen käännös palvelee tilaajatahoani, sillä sen avulla saadaan käyttöön lisää viitotun puheen materiaalia ja viitottua puhetta näkyväksi kommunikaatiomenetelmänä. Produktini käännös on vain yhden ihmisen versio viitotun puheen käännöksestä, mutta sen avulla myös esimerkiksi tulkkiopiskelijat voivat katsoa viitotun puheen materiaalia. Raporttiosuus liittyen käännösratkaisuihin antaa hyviä vinkkejä ja ajattelemisen aihetta esimerkiksi tulkeille, tai kenelle tahansa viitotun puheen parissa työskentelevälle siitä, mitä viitotulle puheelle kääntämisessä ja tulkkauksessa tulee huomioida. Kirjallisen raporttini myötä voi myös tutustua siihen, miten käännös voidaan toteuttaa tulkkiuruutuna, AV-käännöksenä. Käännökseen ja tulkkiuruuteen voi tutustua myös liitteessä 1 olevan linkin kautta (LIITE 1).

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tein materiaalin ajatellen sen laittamista Internetiin. Mietin kuitenkin myös koekatsojiani, jotka olivat jo hieman iäkkäämpiä. Useimmiten ajatellaan huonokuuloisten ja kuuroutuneiden olevan jo ikään-tyneitä ja aikuisena kuuroutuneita. Aivan alussa mainitsin huonokuuloisten ja kuuroutuneiden määrän lisääntyvän koko ajan. Uudemmissa tutkimuksissa,

kuten Rainõn ja Martikaisen (2014, 28) tutkimus sisäkorvaistutetta käyttävien lasten tulkintarpeesta tulevaisuudessa kerrotaan, että esimerkiksi opiskelutulkkauksessa tulkkaus on kääntymässä viittomakielen tulkkauksesta enemmän viitotun puheen käyttöön. Internetissä on viitotun puheen materiaalia vähän ja siitäkin materiaalista suurin osa on vain lapsille tai aikuisille suunnattua materiaalia. Opinnäytteinä on tehty käännöksiä viitotulle puheelle muun muassa saduista ja lauluista. Jatkossa opiskelijat voisivatkin tutkia, millaisesta viitotun puheen materiaalista nuoret ja nuoret aikuiset olisivat kiinnostuneita. Opiskelijat voisivat tehdä lisää käännöksiä ja muuta viitotun puheen materiaalia Internetiin, sillä se on juuri nuorten käyttämä foorumi.

Opiskelujen aikana on tullut useamman kerran esille, että viitottu puhe määritellään melko laveasti ja monella eri tavalla. Viitotun puheen suositukset on tehty osaksi myös sitä silmällä pitäen, että käytäntöjä yhtenäistettäisiin ja viitotun puheen käyttäjien ei tarvitsisi totutella aina uuteen tapaan ottaa vastaan viitottua puhetta tulkin vaihtuessa. Olen huomannut, että tulkkaustilanteissa viitottua puhetta käytetään välillä enemmän viittomakielen elementtejä käyttäen, joskus taas hyvin vähän niitä käyttäen. Jopa niin, että sanasanaudessa viittomisessa ei ole mietitty viittomavalinnoissa merkitystä kovinkaan pitkälle. Viitotusta puheesta on tehty useampiakin opinnäytetöitä, joissa on selvitetty monenlaisia elementtejä viitotusta puheesta. Jatkotutkimuksena joku voisi vielä tarttua siihen, mitä viitottu puhe oikeastaan on. Kansainvälisiä lähteitä etsiessäni pääsin vain pintaraapaisuun siitä, kuinka monenlaisia termejä viitotusta puheesta käytetään ja kuinka erilaisia tapoja sitä on toteuttaa. Olisi myös mielenkiintoista tietää, miten suomenkielinen viitottu puhe sijoittuu tähän kenttään.

Kansainvälisesti huomasin puhuttavan enemmän lasten opetuksesta, ei niinkään aikuisena kuuroutuneiden kommunikoinnista. Suomessakin kasvava alue on lapsille ja nuorille tulkkaus viitotulla puheella. Onko viitottu puhe samanlaista sisäkorvaistutetta käyttävien lasten koulutulkkauksessa kuin aikuisten huonokuuloisten ja kuuroutuneiden parissa, miten se eroaa? Myös käyttäjien näkökulmaa olisi kiinnostava tietää. Esimerkiksi: Kuinka paljon tulkkauksessa on sopivaa tehdä kielensisäistä kääntämistä, tiivistämistä ja uudelleen muotoilua, etenkin kun asiakas seuraa samaan aikaan puhujaa?

Tutustuin käännösprosessin aikana eri käännösteorioihin ja kääntämisen tapoihin, sekä viitotun puheen suosituksiin. Opin produktia tehdessäni paljon viitotusta puheesta ja kääntämisestä, sekä harjaannuin konkreettisesti viitotun puheen tuottamisessa sekä kielensisäisessä kääntämisessä. Opinnäytetyö kaikkineen on näyttö siitä, että opiskelija osaa käyttää oppimaansa ja toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelijan on mahdollista yhdistää ammatilliset teoreettiset tietonsa käytäntöön. (Vilka & Airaksinen 2003, 41-42, 65.) Tältäkin osin tavoite toteutui ja mikä parasta työ opetti tekijäänsä edelleen.

LÄHTEET

- Bassnett, Susan 1995. Teoksesta toiseen. Tampere: Vastapaino.
- Berke, Jamie 2015. How to Communicate with Deaf and Hard of Hearing. Viitattu 19.4.2015. <http://deafness.about.com/od/communicationmethods/a/communicate.htm>
- Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. Kuuloliitto. Viitotun puheen tutkimushanke.
- Eriksson, Maarit 2012. Viitottu puhe. Viittomakielen tulkin työkalu? Tulkkien kokemuksia viitotun puheen taidon tärkeydestä työelämässä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 1.3.2015. <https://publications.theseus.fi/handle/10024/39670>
- Gambier, Yves 2007. Audiovisuaalisen kääntämisen tutkimuksen suuntaviivoja. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: Tampere University Press, 82,88.
- Haakana, Markku & Mäntynen, Anne. Hyperkielioppi. Semantiikka ja kielenkäyttö. Viitattu 16.4.2015. <https://sites.google.com/site/hyperkieliopinsemantiikka/>
- Hartama, Marko 2007. Elokuvakääntäminen av-kääntämisen lajina. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: Tampere University Press, 193,195.
- Hiirikoski, Juhani 2006. Kieli kääntäjän työkaluna. Lauserakenteiden merkityksestä. Teoksessa Jorma Tommola (toim.) Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä. Turku: Turun yliopisto, 40.
- House, Julianne. 2009. Translation. Englanti: Oxford University Press.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) 2006. Käsitteet haltuun. Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura ab, 17.
- Häkkinen, Kaisa 1995. Kielitieteen perusteet. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ingo, Rune 1990. Lähtökielestä kohdekieleen. Helsinki: WSOY.
- Jantunen, Jarmo Harri 2004. Synonymia ja käännössuomi. Korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännöskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Jantunen, Tommi 2000. Suomalaisen viittomakielen synnystä, vakiintumisesta ja kuvaamisen periaatteista. Helsinki: Kuurojen liitto ry.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Kajarila, Sari & Nuutinen, Marjo 2013. Visuaalisuus viitotussa puheessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 28.3.2015. <https://www.theseus.fi/handle/10024/81171>

- Kearns, Kate 2000. Semantics. Englanti: Palgrave Macmillan.
- Kouri, Elina 2005. Viitotun puheen etäopetusprojekti 2001-2004. Loppuraportti. Kuulonhuoltoliitto ry. Viitattu 19.2.2015.
<http://www.kuulokynnys.fi/fin/kuuloliitto/materiaalipankki/julkaisut/>
- Kuulokynnys. Kommunikaatiomenetelmät. Viitattu 18.2.2015.
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmät/>
- Kuulokynnys. Kurssit. Viitattu 21.4.2015.
<http://www.kuulokynnys.fi/fin/kuntoutus/kurssit/?c=11>
- Kuuloliitto ry. Esteettömyys. Viitattu 18.2.2015.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/esteettomyys/>
- Kuuloliitto ry. Huonokuuloisuus lisääntyy. Viitattu 11.11.2014.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/>
- Kuuloliitto ry. Kuuloliitto. Viitattu 18.2.2015. <http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/>
- Kuuloliitto ry. Strategia. Viitattu 18.2.2015.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/strategia/>
- Kuurojen liitto ry. Viittomakieli. Viitattu 1.3.2015. <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Viittomakieli/>
- Kytölä, Johanna 2013. Viittomakielisiä elementtejä viitotulle puheelle tulkkauksessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 28.3. 2015.
<https://www.theseus.fi/handle/10024/56668>
- Laitinen, Miia 2014. Huonokuuloisten nuorten suhde viittomakieleen ja -kommunikaatioon. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 28.3.2015.
<https://www.theseus.fi/handle/10024/75238>
- Lappi, Päivi & Malm, Anja 2011. Viitottu puhe ja sormiaakkosviestintä. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, 47.
- Lehtonen, Mikko 2007. Ruumis, kieli ja toiminta. Ajatuksia audiovisuaalisten tekstien multimodaalisuudesta. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: Tampere University Press, 40.
- Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy finn Lectura ab, 199-225.
- Martikainen, Liisa & Rainò, Päivi 2014. Sisäkorvaistutetta käyttävien lasten ja nuorten kuntoutus- ja tulkkauspalvelujen toteutuminen ja tarve tulevaisuudessa. 89/2014. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. Viitattu 19.3.2015.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/144490/Selosteita89.pdf?sequence=28>
- McDonald, Alex 2011. The In-vision Sign Language Interpreter in British Television Drama. Teoksessa Aline Ramael, Pilar Orero & Mary Carroll

- (toim.) Audiovisual Translation and Media Accesibility at the Crossroads. Media for all 3. Alankomaat: Editions Rodopi, 189-190.
- Murphy M. Lynne & Koskela, Anu 2010. Key Terms in Semantics. England: Hambleton pr.
- Ncheatingloss 2015. The Pidgin Sign English. Viitattu 19.4.2015. <http://www.ncheatingloss.org/pse.htm>
- Neves, Josélia 2009. Interlingual translation on screen. Teoksessa Jorge Diaz Cintas & Gunilla Anderman (toim.) Audiovisual translation. Language transfer on screen. Englanti: Palgrave macmillan, 163.
- Nielsen, D., Luetke, B. & Stryker, D.2011. The Inportance of Morphemic Awarness to Reading Achievement and the Potential of Signing Morphemes to Supporting Reading Development. Oxford University Press. Viitattu 19.4.2015. <http://www.seecenter.org/resources.html>
- Oittinen, Riitta 2007. Peukaloliisasta Nalle Puhiiin. Kuva, sana, ääni ja kääntäjä. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: Tampere University Press, 45.
- Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Paatero, Neea 2010. Suomeksi käännetty Kalevala. Diakroninen kielensisäinen kääntäminen Kalevala nykysuomeksi -teoksen kautta. Tampere: Tampereen yliopisto. Kieli ja käännöstieteiden laitos. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 13.3.2015. <https://tampub.uta.fi/handle/10024/81540>
- Papunet. Kommunikoinnin esteettömyys. Viitattu 19.2.2015. <http://papunet.net/tietoa/kommunikoinnin-esteettömyys>
- Rinta-Säntti, Elina 2013. Tilankäyttö viitotussa puheessa. Havaintoja viitotun puheen käyttäjien kommunikoinnista. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 28.3. 2015. <https://www.theseus.fi/handle/10024/57690>
- Rissanen, Terhi 2000. Suomalaisen viittomakielen lausetyypeistä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 148.
- Stewart, David & Luetke-Stahlman, Barbara 1998. The Signing Family. What Every Parent Should Know about Sign Communication. Washington DC: Gallaudet University Press.
- Sunnari, Marianne 2006. Kääntäjän ja tulkin kielitaito. Teoksessa Jorma (toim.) Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä. Turku: Turun yliopisto, 26.
- Tiittula, Liisa 1992. Puhuva kieli. Suullisen viestinnän erityispiirteitä. Helsinki: Oy Finn Lectura ab.
- Tommola, Jorma (toim.) 2006. Muoto ja merkitys kääntämisessä ja tulkauksessa. Teoksessa Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä. Turku: Turun yliopisto, 13.
- Vantaan vanhus- ja vammaispalvelut. Wampo- tilaa kaikille. Vantaan Vammaispoliittinen ohjelma ja toimenpidesuunnitelma vuosille 2012-2016. Viitattu 18.2.2015. https://www.vantaa.fi/custom_search?q=wampo

- Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. Kopiointia vai kommunikointia. Johdatus käännteoriaan. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Virkkunen, Riitta. Ruudun rajoissa. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 255.
- Vivolin-Karen, Riitta 2010. Pidättehän huolta, että se on ymmärrettävää viittomakieltä. Katsojan näkökulma viittomakielisiin verkkoteksteihin. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 2.3.2015.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/26787>
- Wickstrom, Christine 2000. What is Sign Language. Viitattu 19.4. 2015.
<http://www.aslaccess.org/whatissignlanguage.htm>
- Zethsen, Karen Korning 2007. Beyond Translation Proper. Extending the fields of translation studies. TTR: traduction, terminologie, rédaction. Vol 120, no1, 281-308. Viitattu 11.2.2015. <http://id.erudit.org/iderudit/018506ar>
- Zethsen, Karen, Korning 2009. Intralingual Translation: an Attempt at Description. Meta: Translators' Journal. Vol 54, no 4. Viitattu 19.2.2015.
<http://id.erudit.org/iderudit/038904ar>

LIITE

LIITE 1 viitotun puheen tulkkiruutu

https://www.youtube.com/watch?v=PhsDrBYc2_E